

LATZKOVITS A.

IV., Váci-utca 22. BUDAPEST, IV., Váci-utca 22.

József főherceg ő Fensége udvari szállítója.

M. kir. szabadalm. ing-gyár.

Sándor szerb király ő Fensége udvari szállítója.

Ajánlja dusan felszerelt raktárát következő legjobb minőségű divatkülönlegességekben

Sima mellű, fehér chifon és színes ingek,
Redőzött és himzett mellű ingek,
Angol Croisé- és vászon lábravalók,
Gyapju-, Fil d'Ecossé- és selyemharisnyák,
Jaeger-ingek és alsó-nadrágok,
Gyapju s selyem crépe és tricót-alsóruházat,
Vászon- és francia Battist-zsebkendők,
Selyem Cachenez és Echarpe-ok,

Nyakkendők óriási választékban,
Glacé- és angol kötött kesztyűk,
Ingmell- és kezelő-gombok,
Angol Plaidek és uti takarók,
Lábtyűk és vadászharisnyák,
Gallérok és kezelők,
Angol flanell utazási ingek és sapkák,
Első-ernyők és botok stb.

Vidéki megrendelések gyorsan és jutányosan teljesítetnek. Árjegyzékek kívánatra bérn. és ingyen.

52 SZÁM. 1890. BUDAPEST, DECZEMBER 28. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi egész évre 12 frt, POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre 6 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt, fél évre 4 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt, fél évre 3 frt. Külföldi előfizetőknek a postai költség megfizetésétől tartózkodni kell.

IFJABB SZÖGYÉNY-MARICH LÁSZLÓ.

AZ Ő FELSÉGE KÖRÜLI ÚJ MAGYAR MINISZTER.

Kevés család van az országban, mely a magyar politikai életnek több előkelő munkást szolgáltatott volna, mint a Szögyény-család. A «pro rege et lege» jelszó, mely czimerén olvasható, megjelöli azt az irányt, a melyen századokon keresztül haladtak e nemzetség ivadéka, kik között, hogy csak az újabbakat említsük, Zsigmond a boldog emlékeztető József nádor bizalmából Pest megye főispáni helyettese, majd királyi személynök s mint ilyen a királyi ítélő táblának, egyszersmind az országgyűlés rendi táblájának elnöke volt, s végül alkancellárrá s a Szent-István-rend középkeresztesévé nevezetett ki. Új méltóságát azonban nem foglalta el, mert már 1826-ban, életének legszebb idejében, 51 éves korában elragadta a halál.

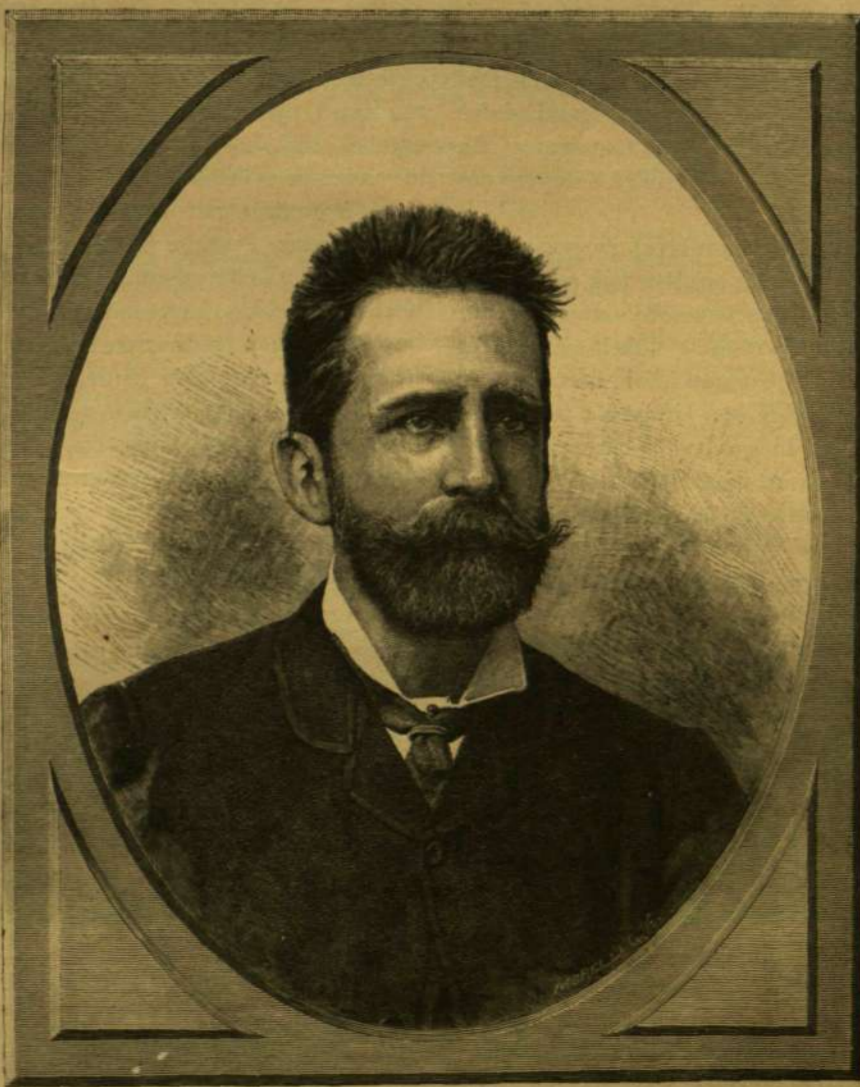
Szögyény Zsigmondnak két gyermeke maradt. Az egyik Antonia, később Bohus Jánosnak, Arad megye volt főispánjának, neje, a lelkes magyar nő, ki ez év elején hunyt el és kinek nevét áldással fogja említeni e hazában a késő utókor is, hazafias érzelmei és kiapadhatatlan jótékony-sága miatt. A másik László, kinek szereplése alkotmányos küzdelmeink legnehezebb időszakára esik s egy félszázadon keresztül egész napjainkig ér.

Id. Szögyény Lászlónak előkelő szerep jutott abban a ma már elenyészett politikai táborban, melyet konzervativnak nevez a krónika s melynek rajta kívül oly férfiak, mint a három Desseffy (József, Aurél, Emil), aztán Jósika Sámuel, Majláth György, Sennyey Pál s bizonyos tekintetben Széchenyi István voltak vezérei, s melynek egykori díszes vezérkarából Szécsen Antal és Apponyi Györgyön kívül életben már csak ő maradt. Szögyény László szereplése a harminczas évek végén kezdődött. Az 1839—40-diki országgyűlés szerencsés eredményében Deák Ferencz, az ellenzék vezére mellett, neki mint nádori ítélő-mesternek volt a legnagyobb érdeme. Hogy minő fontos tényező volt újabb politikai mozgalmaink idejében; eléggé ismeretes különösen abból a küzdelemből, melyet a szabadságharc utáni korszakban a konzervativok az ország alkotmányának visszavivásáért vívtak. Az októberi diploma, az addig merev, makacs abszolút hatalom engedékenységének ez első bizonyítéka, s a provizorium alatti későbbi erő-feszítések, melyek végre a kiegyezés előkészíté-

séhez vezettek, — e pártnak s benne Szögyénynek az érdeme, a ki mint másodkancellár megmutatta, hogy nincs az országban párt, mely a hatalom által kínált jogesonkító alapon az alkudozásba bele menne. Az alkotmány visszaállítása után Szögyény László az ország zászlósa, a főrendiháznak alelnöke, majd Majláth György halála után elnöke lett s az maradt egész 1884. végéig, a midőn ezen állásra az azóta már elhunyt báró Sennyey Pál nevezetett ki. Ez időtől fogva a ma már 85-ik évében levő Szögyény László, a kit legutóbb nejeének halála pár hó alatt másodszor döntött mély gyászba, a politikai életben ritkán szerepel. Az ország legelső zászlósa, az öreg országbíró, fehérmegei birtokán nyugalomban éli napjait, gyászolván kedves halottait, de egy-

szersmind örömet levén gyermekeiben, a kik közül gyakran hallottuk emlegetni a monarchia külügyeivel kapcsolatban legidősb fiának, ifjabb Szögyény-Marich Lászlónak, mint a közös külügyi miniszterium első osztályfőnökének nevét, a ki e nagyfotossági miniszteriumban a miniszter után a legjelentékenyebb állást töltötte be.

Ifjabb Szögyény-Marich László 1840 november 12-én Bécsben született, hol atyja akkor a magyar kir. udvari kancelláriánál tanácsos volt. Anyja Marich Dávidnak, Veszprém megye egykori főispánjának leánya volt, ki családjának utolsó ivadéka levén, a család fiágát illető javiban füsített s mint füsített leány lón idősb Szögyény László neje, úgy hogy a két család

IFJ. SZÖGYÉNY-MARICH LÁSZLÓ.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

Brausweller János

Szegeden. Cs. és kir. kizárólagosan szab. chronometor- és műórák, feltalálója a remontraz inga-óráknak stb. stb.

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

Óvatik a t. cz. közönség a csalódástól.

Az engedélyezett főraktárt a dr. Jaeger G. tanár személyes jótállása mellett készített összes eredeti normál-cikknek

Benger W. fiait egyedül engedélyezett gyárából kizárólagosan bírja

JAEGER TANÁR TÁRSULATA,
TULAJDONOS: JORDÁN KÁROLY.
Budapest, IV., Váci-utca 30. szám alatt.
Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

HORGONY-KÖÉPÍTŐ-SZEKRÉNY.

„A gyermek legkedveltebb játéka

ezimű könyv ingyen!

Miért kedvelik annyira a Horgony-Köépitő-szekrényeket?

Mert nem válnak értelmetlenek egy néhány nap múlva, mint a többi játékszerek, hanem a gyermekeknek óvek hosszú során át mulató és oktató foglalkozási szerül szolgálnak, és a hosszú időtartamot tekintetbe véve a legolcsóbb játékszerek. Továbbá, mert az igazán pompás minták utánépítése a szülőknek is kellemes mulatságot szerez és minthogy mindegyik szekrény szabályszerűen kiigazítható. A ki egy kevésbé értékes utánzás vétele által nem akarja maga magát megcsalni az utasítsa vissza minden szekrényt melynek csomagolásán czegünk valamint gyári jelvényünk „a veres Horgony” hiányzik. — Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Richter F. Ad. és társa, Bécs, Nibelungengasse 4.

Világosság! A légszert önmagától előállító Runge-féle lámpák ragyogón világító légszert-lángokat adnak. Minden lámpa a szükséges légszert önmaga állítja elő, s minden pillanatban más helyre függeszthető. Semmi cilindert! Semmi béli! Se csövek, se készülék! Egy láng 4 nagy petroleumlángot pótol. Előnyös kertek, vendéglők, utak, építkezések, gyárak, hutak, serfőzők, vágóhidak, sütőműhelyek, jégpályák stb. efélékbe.

Lámpák 3 főtől kezdve bronzból. Próbárlámpák, hozzávalóval és csomagol. együtt, 4 frt. utánvét v. előrefizetés mellett. Gazdagon illusztr. Árjegyz. ingyen és bérn.

Louis Runge, Berlin, Landsbergerstr. 9.

Legjobb és Leghirnevesebb Pipere Hölgypor

La VELOUTINE

Különleges Rizopor BISMUTTAL VEGYITVE

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

BERNDORFI FÉMÁRU-GYÁR

KRUPP ARTHUR, BERNDORF (Nied.-Oest.)

RAKTÁR BUDAPEST,
Váci-utca 25. a Kristóf-tér sarkán.

Ajánlja gyártmányait alpacca-ezüst, chinai ezüst és alpaccából, ugymint: étszerek, asztali készletek, tea-kazán, teagyertyatartók stb. valamint TISZTA NICKEL és kávékannák, tea-szűrők FŐZŐ-EDÉNYEK.

Képes árjegyzék magyar vagy német nyelven kívánatra ingyen és bérmentve!!

czimere egyesítettén, gyermekeik a Szogyény-Marich nevet viselik.

Ifjabb Szogyény-Marich László kitűnő sikerrel Bécsben végezte jog- és államtudományi tanulmányait s huszonegy éves korában Fehérmegye algyőzője, két évvel később a pesti királyi ítélő tábla joggyakornoka lett. 1864-ben barátja, Kállay Béni jelenlegi közös pénzügyminiszter társaságában beutazta Svájcot, déli Franciaországot és Spanyolországot, honnét, miután Tangert is érintette volna, barátjával együtt Barcelonán, Marseille-n és felső Olaszországon keresztül tért haza. 1865-ben Fehérmegye szolgabírájává, 1867-ben főjegyzőjévé választotta. A megyénél mindkét állásban buzgólkodott, míg nem 1869-ben Fehérmegye bodajki kerületének országgyűlési képviselője lett, mely kerület még azután négyeszer újította meg mandátumát.

Parlamentari pályáját a Deák-párt soraiban kezdte, és kiváló szelleme, mérsékelt politikai nézetei, szíves, megnyerő modora által csak hamar népszerűvé lett az ellenzéki pártok körében is. Már 1869-ben beválasztották a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságba, a hol a külügyi bizottságnak előadója lett. Az 1870/1-diki porosz-francia háború idején, mint ara még mindnyájan emlékezhetünk, nemcsak a bécsi udvari körökben, hanem hazánkban is nagy számmal voltak olyanok, a kik azt akarták, hogy a németek ellen a francziákat segítsék. Szogyény-az Andrassy által nagy nehézségek leküzdése után érvényre juttatott semlegességi politikának vált hívévé. E politikát magában az 1870 telén Budapesten összeült magyar delegációban is erős támadosok érték. «Csodálom — mondotta a németek ellen lázító egyik neves szónok, — csodálom azokat, a kik Poroszország mostani magatartásában irántunk már is a jövendőbeli együtt akarásnak és tevésnek a csírát látják.» Ennek ellenében Szogyény, mint a külügyi bizottság előadója, kifejtette annak szükségét, hogy az osztrák-magyar monarchia a kitört háborúval szemben semleges állást foglaljon el, s azon meggyőződését fejezte ki, «hogy az ez irányban folytatott neutralitási politika annál biztosabban fogja gyümölcsseit meghozni, mennél őszintebben fogjuk minden utógondolat nélkül azon szerződést elfogadni, melyet a német államok egymás közti viszonyaik rendezésére nézve a legcélszerűbbnek találándnak.» Az azóta történtek teljesen igazolták Szogyény jövendölését.

A közösügyi bizottságon kívül Szogyény tagja volt több képviselőházi bizottságnak s ezáltal bő alkalmat nyílt ismeretelének sokoldalú gyarapítására. 1873-ban nőül vette az előkelő szépségű és ritka művelt lelkű Geramb Mária bárónét, a ki csillagkeresztes hölgy és a királyné ő felségének palotahölgye. E példás és boldog házasság három leánygyermekkel van megáldva.

Midőn 1875 tavaszán a Deák-párt és a bal-közép közt a fuzió létrejött, a volt Deák-párt egy része, báró Sennyey Pál vezérlete alatt, a fuzionált pártból kiválván, jobboldali konzervatív ellenzékké alakult. Közéjük tartozott ifj. Szogyény-Marich László is, a kihez b. Sennyey Pál valóságos atyai szeretettel ragaszkodott. Midőn azonban a jobboldali ellenzék a később támadt ügy nevezett független szabadelvű párttal egyesült, ifj. Szogyény-Marich László a legközelebbi képviselőválasztásnál már szabadelvű programmal lépett fel és meg is választatván, a kormánypart legkedveltebb és legmunkásabb tagjai közé tartozott. Mint a közösügyi bizottság tagjának, s a pénzügyi bizottságban a közlekedési és igazságszolgáltatási elnökeként, tág munkakör nyílt kiváló képességeinek érvényesítésére. 1882-ben, midőn Ordódy Pál a közlekedési társaság elnökévé akart válni, ő volt úgy a kormány, mint a párt

jelöltje a közlekedési miniszteri állásra. Kinevezetése csak azért nem történt meg, mert a minisztereknek és a szabadelvű párt tekintélyes tagjainak, a kik közé első sorban Szogyény is tartozott, sikerült Ordódyt rábírni, hogy társzaját ideiglenesen meg állgassa.

A két testületből álló delegációk intézménye, valamint általában a közügyek természete úgy hozza magával, hogy a közös kormány tagjai, valamint a parlamenti jelleggel bíró osztályfőnökök a monarchia mindkét államára való tekintettel választassanak. Ezt az elvet mind ez ideig híven is követték, a mennyiben, ha a külügyminiszter nem volt magyar, az első osztályfőnöki állomás magyar születési politikussal tölthetőt be. Így viselték annak idején e hivatalt báró Orczy Béla és Kállay Béni.

Midőn Kállay 1882-ben közös pénzügyminiszter lett, ifjabb Szogyény-Marich László hivatalot meg az osztályfőnök fontos állására. Ez év június 15-én letette a felség kezébe az esküt mint a császári és királyi ház s a külügyek miniszteriumának osztályfőnöke; 1883 május 3-adika óta pedig e miniszteriumnak első osztályfőnöke.

Ez állás sokkal fontosabb, mintsem nevéből következtetni lehetne s körülbelül a többi miniszteriumoknál rendszeresített államtitkári állásnak felel meg, csak hogy némely ügyekben még önállóbb hatásköre van. Különösen a rendkívül tapintatos, finom modorú s előkelő műveltségű ifjabb Szogyény-Marich László kezében lón az első osztályfőnöki állás nagy jelentőségűvé, a ki ez állásban a külügyminiszter személyének mintegy magyar alteregója volt.

Mint ilyen a magyar delegációk üléseiben tett magyar nyelven nyilatkozatokat a közös külügyi miniszter nevében és képviselte a miniszteriumot. Ezenkívül rendszeres fogadta a külföldi hatalmaságok nagyköveteit és követeit és az ő kezén fordult meg először nemcsak a folyó ügyek, hanem a legévesebb nemzetközi aktualitások is.

A közös vám- és kereskedelmi érdekeket, a mennyiben ezek külállomásokkal köntendő vám- és kereskedelmi szerződésekre vonatkoztak, ő vezette, a minthogy ő vezette a legutóbbi napokig a német kormány képviselőivel folytatott vámegyezményi tárgyalásokat, és e tárgyalások gyakran igen kényes természetűek. Feljegyezni méltó egyebek közt, hogy ő volt az elnöke annak a fontos nemzetközi értekezletnek is, mely a «conference à quatre» név alatt ismeretes és a mely monarchiának, Szerbia, Bulgária és a török birodalom közt a keleti vasutak csatlakozásának fölvetélei s az ezekkel kapcsolatos kérdések ügyében tartott és szép eredményre is vezetett. Midőn ő felsége fontos politikai kérdésekkel kapcsolatos utazásokat tett, kíséretében gyakran ott találjuk Szogyény első osztályfőnököt is, a kinek a diplomáciai fontos tanácskozásokban a külügyi miniszter mellett jelentékeny szerepe volt, a mint ezt a múlt évben is láttuk királyunk berlini látogatása alkalmából.

De nemcsak mint a külügyminiszter helyettese állotta meg helyét, hanem valahányszor a monarchia egyik és másik országa közt nehéz kérdések, érdekösszeütközések támadtak, az ellenzék elenyésztetése, a békés elintézés sikere jó részben neki volt köszönhető.

A mi ifjabb Szogyény-Marich Lászlónak pozícióját Bécsben oly kimagasló jelentőségűvé tette, az hivatali állásán kívül egyéniségében keresendő. Kiváló jellemvonásai a rendíthetetlen becsület- és köteleességérzet és kényessége minden helytelen dolog iránt. Nem tartozik a diplomácia azon fajához, a kinek a beszéd a gondolat eltakarására való. Nyílt és őszinte föl- és lefelé ép oly kevéssé udvaroznak, mint nem népszerűség-hajhász. Biztos, józan ítélet, a legkényesebb

helyzeteknek is gyors fölismerése párosul benne a hivatalnokai szivós szorgalommal, lelkiismeretességgel és szigorú pontossággal. Kiváló képessége van a bonyolult kérdések velejébe behatolni, azokat egyszerűsíteni és megoldásuk utjából az akadályokat elhárítani. E mellett előékeny, bizalomkeltő és szépsége elárulja, hogy nem csupán kiváló képzettsége és tehetsége, de a mi a diplomataknál sokkal ritkább dolog, szive is van, s hogy jellemzéséből ki ne hagyjuk a leglényesebbet: tetőtől-talpig magyar, gondolkodásban, érzésben, egész valójában.

Bizonyára e kitűnő tulajdonoknak köszönhető, hogy a megboldogult trónörökös öt teljes bizalmára méltatá, s hogy halála előtt két évvel írott végrendeletében őt szemelte ki a sok közül arra, hogy hátrahagyott iratait és irodalmi hagyatékát rendezze. Emlékeztünk, hogy hosszú írott utolsó levelében ismételte e megtisztelő megbízást. Így történt, hogy a trónörökös irodalmi monumentuma, az «Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képmében» című népiismeretű nagy vállalat tovább gondozása s eddigi irodalmi magaslatát megtartásának feladata is ő neki jutott, mint a vállalat igazgató bizottsága elnökének, miután a korán elhunyt alapító e megbízást az irodalmi vállalat ez időszerűtől védőnöke, a trónörökös fenséges özvegye is magáévé téve, teljesen megbízván abban, hogy az elköltözött a leglelküimeretesebben választotta meg, kire bizza ezen alkotását, melyen annyi szeretettel esüggött.

Ifjabb Szogyény-Marich László neve, mint tudjuk, az utóbb években többször jött kombinációba a miniszteri székek betöltésénél. Így Trefort halála után először őt jelölték közoktatásügyi miniszternek, majd később a belügyi tárczát ajánlották föl neki. Azonban sem a Felső, se Kálnoky gróf nem tudták nélkülözni ama szolgálókat, a melyeket állásában úgy a monarchiának, mint hazájának tett. Egyedül ez volt az ok, a mely őt a kormányba való belépéstől vízszatartotta. Végre oly erővel nyilvánult a kívánság, hogy a közvetítő nehéz szerepét nemcsak a közös miniszterium, hanem az osztrák kormány irányában is, valamint a magyar érdekek közvetlen képviselőtét ő Felsőgénéll ő vállalja el, hogy, mint ő felsége személye körüli miniszterrel történt kinevezetéséből látjuk, az általános óhajtatásnak végre engedett. Nem lehet kétség az iránt, hogy ifj. Szogyény-Marich Lászlóra még nagy jövő és a monarchia és hazánk politikai életében kiváló szerepkör vár.

AZ ÉLET FOLYÓJÁN.

A csillagok futását,
Világok villanását,
Hiába nézed, ember-ész!
Mit álmod tépelődve
Jövőd képébe sző be,
Élő valónak az kevés.

Kutathatsz mély csodákat,
Repülhet szomju vágyad
Déliábas habok felett:
Titkát az Alkotónak,
Rugót rossznak, jónak
Soha föl nem fűdözheted.

Eszmébe elmerülvén,
A lélek átkán s üdvén
Hiába vágzs rendszert, utat:
Gyarlóbb vagy néma jósnál,
Kormánytalan hajósnál,
Ki czélt sötét éjben kutat.

Hiú bölcsekedésed
Rögzött hitét bevéshted
A kőbe, — törvény megse lesz;
S tudásod csak lidérczűz,
Mely ingovány felé úz,
Midőn szemed révet keres.

Én bölcsőbbnek találom,
Ki sejtő vágy s vak álom
Hullámian ringatja át
Egy szebb világ kódébe,
Látások gyönyörébe
Örvények s szirtek közt magát.

A kétségeknek árnya, —
Miként a fecske szárnya
Érinti a tó fölcsínét, —
Oly könnyedén, suhanva
Száll rá, hogy lelke hamva
Nem töredezhetsz tőle szét...

Oh boldog, ki az élet
Vízén, ha messze téved,
Mikor partot sehol se lát
Az evezőt bevonja,
S kis csónakán dalolva,
Behúnyt szemekkel ring tovább...

Rudnyánszky Gyula.

MÁTYÁS KIRÁLY.

Irta

FRANKÓI VILMOS.

(A «Magyar történelmi életrajzok» legújabb füzetéből.)

Mátyás uralkodói pályája folytonos emelkedést mutat. Mind fényesebben ragyognak egyéni tulajdonai, mind merészebbek vállalkozásai, mind jelentékenyebbek sikerei.

Angliát, a skandináviai és ibériai felszigeteket kivéve, Európa minden államát bevonja akcióinak keretébe.

A távol éjszakon a Poroszországban uralkodó német lovagrendet védőnöksége alá fogadja, és márról volt szó, hogy az ő javára ezen országról a lengyel király lemond. Oroszországgal szövetséget köt Lengyelország ellen. A Hohenzollern-ház fejét megalazza, és hadai az Odera melletti Frankfurtig kalandoznak. Ausztriát meghódítja, éveken át Bécsben lakik a Habsburgok várpalotájában, és magyar főpapat emel a bécsi püspöki székre.

A délen Trisztet és Fiumét a császár, Dalmáciát a velencei köztársaság kezeiből készűl kiragadni. Az anconai köztársaság az ő protektorátusa alá adja magát és a magyar lobogót tűzi ki tornyaira, s hajóinak árboczára. Olasz condottierik és fejedelmek az ő zsoldjába állanak.

Valódi drámai érdek vonul keresztül ezen szétágazó, de egy célra irányozott tevékenység elbeszélésén, melyet eleven és jellemző részletekben gazdagítva tehet a történetíró. Mert az európai levéltárak fontartották a diplomáciai levelezések nagy részét. Főleg a pápai követei jelentései megbecsülhetetlenek, mert oly kimerítőek, hogy gyakran a királylaly folytatott párbeszédeket is szóról-szóra tartalmazták.

Ép oly érdekesítő Mátyás azon törekvéseinek előadása, melyekkel oda czélozott, hogy (miután Beatrixtól gyermeke nem született) természetes fiának a trónörökösödést biztosítsa; a mely terve ellen épen Beatrix fejtett ki makacs ellenállást.

A zord és erőszakos király pedig gyöngéd apa és gyenge férj volt.
Az érzelmek ezen összeütközésének Mátyás kora halála vetett véget.

A könyv tartalmának kivonatossá ismertetése az élénk színezetű kép megragadó részleteinek felismerhetetlenül halvány és elmosódott lenyomata volna.

E helyett adjuk a záró fejezetből a jellemrajz egy töredékét.

Mátyás — írja Frankói — a mint a környezetében élő történetírók feljegyzéseiből tudjuk, nélkülözötte a kimagasló termet előnyeit; de hatalmasan kidomborodó melle, széles, vaskos vállal, melyből erős nyak emelkedett ki és a fel-tűnően nagy fej az alacsony testalkatnak imponáló hatást kölcsönözött.

Ezt fokozták arcvonásai, melyekben a kellem

és szépség megnyerő varázsának hiányát az erő és tekintély hódító kifejezése pótolta.

Királyllyá megválasztása után az egyik diploma-mata határozatán rít arczának mondia az ifjú fejedelmet. És hogy ő maga miképen ítélte saját külseje felől, jelzi annak a külföldi költőnek esete, kit ő az olmuézi ünnepegyességek alkalmával kiméletlenül megdorgált, mert az ő «venusi szépségét» is dicsőíté előadott művében. A mely példán okúlva, Galeotti Martius, ki Mátyásról szóló könyvét az ő udvarában írta, a kétnyes helyzetből úgy siklik ki, hogy «inkább mar-tialis, mint venusi szépséget» fűdözött föl a királyban.

Szöke, aranyászra haja volt, mely gondosan ápolott hullámos sűrű fürtökben omlott le válláig. A kor divatja szerint egészen sima arczának féhérségét a vérmes temperamentum pirja élénkítette. Keskeny homlok alatt erőteljesen kiemelkedő orrát, egyenes élével és vastag, gömbölyded hegyével, szépnak az udvaroncok történészek sem mondhatták. Szájáról pedig, mit duzzadó ajkak szegélyeztek, bevallani kénytelenek, hogy «kelletlenül valamicskével nagyobb volt». Kerekded és teljes álla az arcznak legszabályosabban kifejtett részét képezte.

A vonások ezen nyersségét, mondhatnók köznapiságát, enyhíté és megemésíté a sötétbarna szemek élénk fénye, lángoló tüze, és az a nyugodt, parancsoló tekintet, mely a szellemi felsőségnek, a tőrteletlen zsarnok akaratnak kinyomatát helyezte az arczra; és pedig annál szemben-tőbben, minél inkább hagyta rajta nyomaint mély barázdákban a haladó kor és a gondok súlya.

Nemcsak a hízlelő humanistákat, hanem a diplomatákat is, kik haragját idézték föl, az állatok fejedelmére, az oroszúlra emlékezteté.

De a büszke és félelmes uralkodó nyájás és kedélyes is tudott lenni. Szerette a tréfát és él-czet; bájjal beszélt el a tréfás történeteket. Tartózkodás nélkül engedte át magát az udvar-nál és a táborban a vigalmaknak és szórakozá-soknak. Méltósága és tekintélye fontartása érdekében nem volt szüksége, hogy a merev és feszes magatartás, az erőteljes komolyság álarczát használja. Szívesen társalgott és enyelgett a köznéppel is; mindenkire nézve könnyen hozzáférhető volt; soha sem vette magát körül szertartásos válaszfalakkal.

Gyakran mutatta be magát nyilvános bajvi-vásokban a nagy közönség tömegei előtt. Mert bár testi ereje nem volt nagy, de a legügyesebb vívókhoz tartozott. Általános bámulat tárgyát képezte, mikor Budán a Szent-György-téren az óriás Holubárt leküzdötte, és Boroszló piacán egy híres viadorról győzedelmesen megmérkő-zött. Ismétellen fejezte ki sajnálatát a fölött, hogy nem idezhették vissza azon idők, mikor a vezérek párviadala döntötte el a csaták sorsát.

Azonban a Horatiusok és Curiausok két év-czed előtt letűnt korának ezen elkésett ivadéka, fel volt fegyverezve minden kellekkel, a mire saját korának politikai tusáiban szüksége volt. És, úgy látszik, ő maga is arra az ügyességre, melylyel gondolatait elrejtette, szándékai iránt az embereket megtévesztette, nem volt kevésbé büszke, mint hadvezérei babérait.

Az emberekre való hatás minden titka tárva volt előtte. Az alkalmas eszközökül kínálkozó egyének feltalálásában és kibaszolásában mes-teri tökéletességet sajátított el. Mindenkör csak a czélt tartván szem előtt, a rokonszenv és ellenszenv sugallataira soha sem hallgatott. Mondhatnók, hogy a szeretet és gyűlölet érzései ismeretlenek voltak előtte. Csak az érdek törvé-nye: a «salus reipublice suprema lex» előtt hó-dólt meg. Annak, ki ellen ma halálos harcot indított, kész volt holnap örök frigy kötésére nyújtani jobbaját, fűti hüségét fogadni. Nemcsak az uralkodók; a császár, a lengyel király, Podjebrád és Ulászló, Velence és Milánó irányában elfoglalt állása tünteti föl a legmegleőbb fordulatokat; saját alattvalóival szemben követett eljárása is. Ép oly rövid út vezetett trónjának lépcsőitől a börtönbe, mint a számkivetésből az ország első méltóságaihoz.

Lelkiismeretének aggyaljai soha sem tartották vissza attól, a mit hasznosnak tartott. Az ő környezetében csak úgy, mint a Mediciek udvaránál, irhatta volna meg Machiavelli a nagy czé-lokra irányított, de eszközökben nem válogató, az erkölcsiség és lojalitás elveit mellőző politika elmeletét; az emberek nemesisére czélozó, de gyarlóságait kibaszoló körletlan uralkodói hatalom apotheozisát.

Összhangzásban állott ő mindvégig század-nak kulturai irányával is. Sőt évről-évre foko-zódott érdeklődése a renaissance irodalmi és művészeti mozgalma iránt; valamint azon tö-rekvése, hogy legkiválóbb képviselőit maga kö-rébe gyűjtse, legnemesebb alkotásaival töltse meg könyvtárának szekrényeit, ékesítse palotáinak csarnokait.*

De habár idegen műveltség gyümölcseivel táplálkozott, és sajnos, egy sort sem bírnak, a mit magyar nyelven maga írt, egy magyar könyvet sem, a mit iratott volna: állíthatjuk, hogy a magyar nyelv nemcsak nem volt számízve udvarából, hanem kultusz tárgyát képezte, a mi-nek egész Európában elterjedett híre.

Csak így magyarázhatjuk meg azon tényt, melylyel sem előbb, sem utóbb nem találko-zunk, hogy németország diplomatái elsajátítják a ma-gyar nyelvet, melyen ép olyan jól tudnak be-széli, mint nemetül és latinul.

Csak így érthetjük meg, hogy Mátyás meny-asszonyának az a nápolyi gróf, ki az utasításo-kat írta össze, a miket új életviszonyai köze-pett szem előtt kell tartania, lelkére köti, hogy már útközben rendelje meg mellé a magyar kíséret egyik tagját és avatassa be magát a magya-nyelv elemeibe, míg majd új hazájában magyar szolgáló leányokkal is társaloga, a kellő gyako-rlatot szereze meg. Beatrix csakugyan folyé-konyan beszélt magyarul. És mikor utóbb unokaöcseit várja Magyarországra, ő maga közi nő-vével a király óhajtatását, hogy azokat kevés számú olasz kíséret, mert magyarokkal kell ma-gukat környezetniök, a kiktől elsajátíthatassák a magyar nemzet nyelvét, szokásait, életmódját.

És nemcsak a magyar nyelv foglalt el méltó helyet Mátyás udvaránál, hanem a magyar köl-tészetnek sem kellett szégyenkezve elvonulni az ódák és elégiák inváziója előtt. Epen egy olasz humanista elbeszéléséből tudjuk, hogy a királyi asztalnál rendszerint nemzeti nyelven énekeltek lantosok hósi tettekről. És a főnmaradt költői művek — melyek között a Szabás viadaláról szóló ének a legjelentékenyebb — azon felle-vésre jogosítanak, hogy «mint a homeri rhapszo-doknak Solon által Athénbe hivatása és az epi-kai énekeknek az Akropolison rendezett előadá-sai a legüdvösebb befolyást gyakorolták a görög költészetre; nem mondható csekélyebbnek az a hatás, a melyet XV. századbeli költészetiünkre szereplése Mátyás udvarában gyakorolt.»**

Miként az idegen műveltség méltatása és ter-jesztése mellett, Mátyás szelleme és érzése ma-gyar maradt: így idegen országok ügyeibe avat-kozva és koronáikra vágyva, politikájának irány-tja hazájának érkeke volt.

A magyar nemzet régtől fogva a kereszténység előharcosának feladatát tölté be. Hósi erőfeszí-tései középett a megoltalmazott nyugati Európa elismerésében, néha alamizsnáiban is részesült. De szavának nem volt súlya, érkekei nem vették figyelembe. Mintha rendeltetés az lett volna, hogy mások biztonságának öre, idegen hatalmi czélok eszköze legyen.

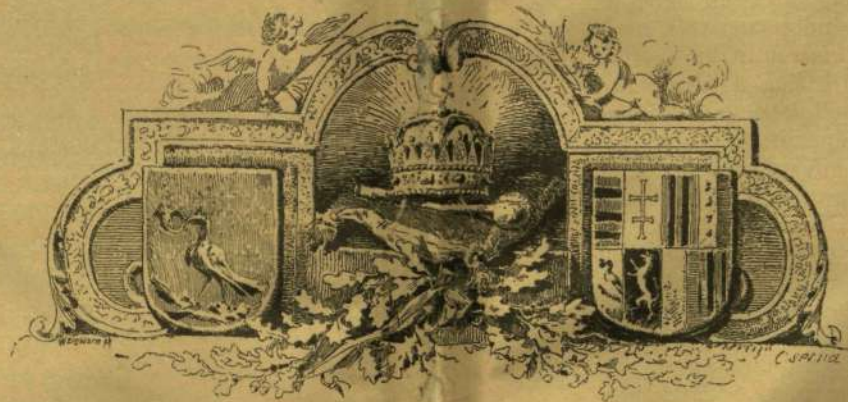
Ezen helyzetnek akart Mátyás véget vetni. Ausztriában és Csehországban, a német birodalomban és olasz földön azon föltételeket kereste, melyek Magyarországnak az európai államrend-szerben megillető helyét biztosítandók voltak!

Mátyás élettörténetének olvasója előtt önkény-telenül feltűnik azon rokonság, mely közte és a világtörténelem egy másik kimagasló alakja, I. Napoleon között, mind egyéniségök, mind élet-

* Ismeretes, hogy Benvenuto Cellini két testvére, Andrea és Francesco képtársok, valamint Benvenuto da Majano jeles szobrász Mátyás udvaránál dolgoztak; a nagyevű Verocchio pedig Florenzából küldötte Budára szobrászati műveit. Szentén Florenzban dolgozott Mátyás számára az akkori miniature-festők elsője: Attavante. Mátyás király budai könyvtáráról és ma-radványairól egész kis könyvtár iratott össze. A kor-társak leghitelesebb elbeszélése szerint több ezer kéziratos kötetet tartalmazott. Már az ő halálát követő években vette kezdetét pusztulása. A török hódítók a Budán talált könyvkészlet egy részét ott hagyták, más részét pedig Konstantinápolyba szállították. Ez utóbbiak közül a szultánnak nagylelkűségéből az utóbbi években 4 a Nemzeti Múzeum, 13 a budapesti egyetem könyvtárába került. Jelenleg 40 különböző európai könyvtárban: it 130 olyan kéziratos ismerünk, melyek-ről kétsz, jelen, hogy Mátyás könyvtára számára készülték. A legfőbbek az a műkönyv, mely a brit-sze-kir. könyvtárban található, és melynek Attavante által festett miniaturei közül egyet az itt látható rajz tüntet föl.
** Szilády Aron. Költészettünk Mátyás idejében. (Akadémiai Évkönyv. XVI. köt. I. darab 48.)

A BRÜSSZELI CORVIN-KODEX CZIMLAPJÁNAK DISZÍTÉSE.

BEATRIX KIRÁLYNÉ CSALÁDI CZIMERE ÉS CORVIN JÁNOS CZIMERE.

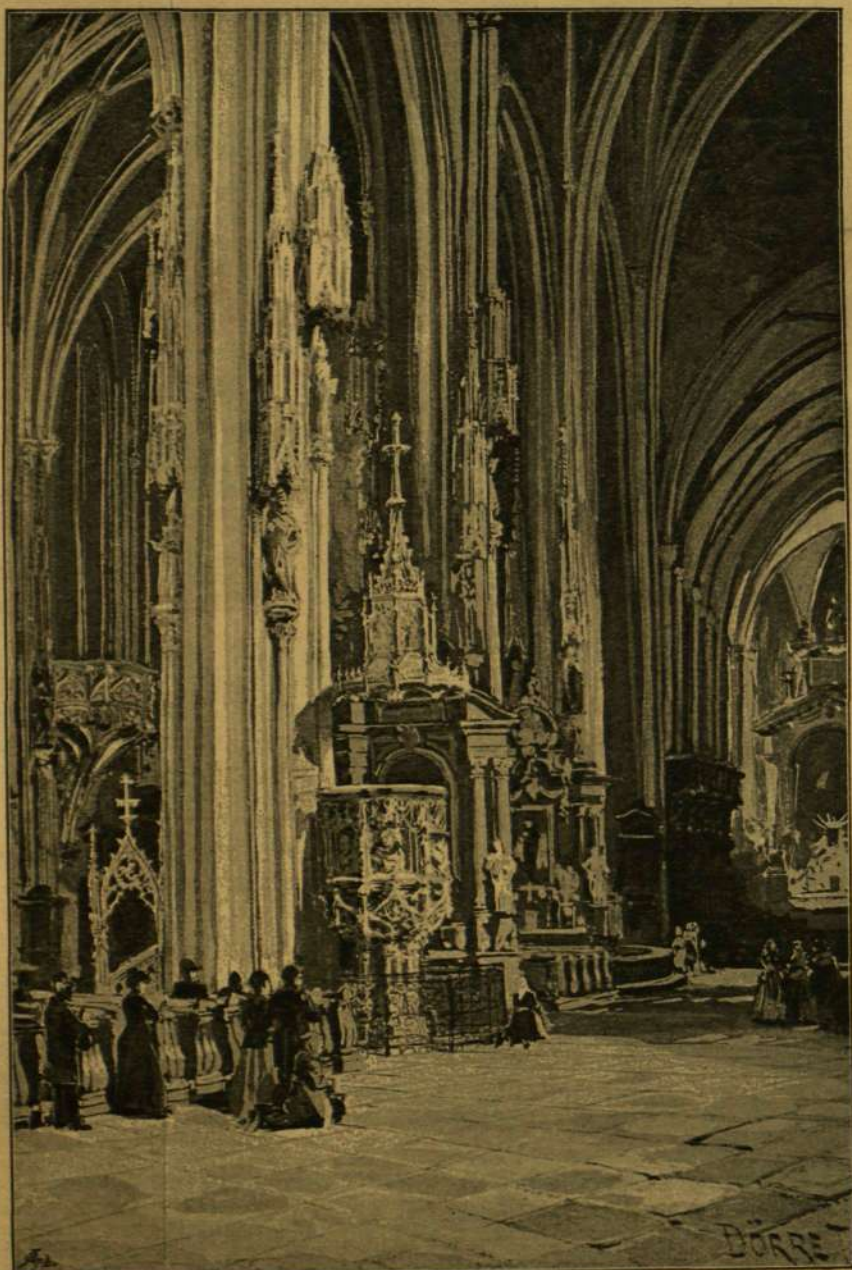
MÁTYÁS KIRÁLY KARDJA.

Dörre Tivadar rajza a bécsi arzenálban levő eredeti után.

A LOVAGTEREM VAJDA-HUNYAD VÁRÁBAN.

Dr. Czobor Béla fénykép-főlvétele után rajzolta Cserna Károly.

A SZENT-ISTVÁN TEMPLOM BELSEJE.

Dörre Tivadar eredeti rajza.

RÉSZLET A BAUTZENI MÁTYÁS-EMLEKRŐL.

Az eredetiről főlvett fénykép után.

A NÉMET-UJHELYI VÁRKASTÉLY ÉS VÁRKAPU.

Dörre Tivadar rajza.

MÁTYÁS KIRÁLY ÉRME.

MÁTYÁS KIRÁLY EGYKORÚ DOMBORMŰVŰ ARCZKÉPE.

KÉPEK MÁTYÁS KIRÁLY ÉLETRAJZÁHOZ.

pályájuk rendkívülsége tekintetében, szembe-
szókö módon jelentkeznek.

Egyik sem tartozott vér szerint azon fajhoz,
melynek dicsőségét képi. Lelkükben bírták az
elemeket, melyeknek kifejlődése nemzetök ge-
niusának személyesítővé avatta őket.

Egyik sem az örökösödés lépcsőin emelkedett
a trónra. Nemzetök akarata emelte őket oda,
hogy a válságos helyzetbe jutott hazát a külső
támadások ellen megvédjék, a belső felbomlástól
megóvják.

Mindkettő nagy a harcok mezején. Hatalmas
sereget szerveznek, jeles vezéreket nevelnek,
diadalokat aratnak, hódításaikkal messzire ter-
jesztik birodalmuk határait. Megalázzák a csá-
szárt, bevonulnak székvárosába — mely kettő-
jökön kívül más idegen hódító nem látott falai
között — és mindamellett szövetségét keresik,
leányának keze után vágyanak.

Világuralmi törekvések töltik be lelkekét és
sodorják merész vállalatokba. S hogy ezekben ne
akadályoztassanak, a korlátlan uralkodói hata-
lom megalapításán fáradoznak.

Szellemök a legkivételesebb sokoldalúságot
tűnteti föl. A közigazgatás, igazságszolgáltatás és
pénzügy kérdéseiben alapos tájékozottságukat
jelentékeny reformokkal igazolják. A klasszikai
kor szellemének és izlésének utánozói. A tudomány
és művészet pártfogói. Fényűzősökléllel el-
homályosítják a régi dinasztiai udvarait.

Egyik sem ért hosszú életkort. Mátyás ötven-
egyedik, Napoleon ötvenkettedik esztendőjében
szállt sírba. Egyetlen gyermekére egyik sem
hagyta örökségül birodalmát.

A mit fegyverökkel szereztek, elvesztett; a mit
lángelméjükkel építettek, összeomlott csakhamar.
De örök értékű kincs gyanánt hagyták nemze-
tükre nevük fényét, tetteik dicsőségét.

Azon tekintély és suly, melyet Mátyás király
egységiségének hatalmával és műveltségének ma-
gas színvonalával, diplomáciájának és táborozá-
sainak sikereivel nemzete részére kiküzdött:
nem enyészett el; a bekövetkező hanyatlás gyá-
szos korszakában a fentartó, majd utóbb a feltá-
masztó erő egyik alkotó elemét képezte.

IDEGEN FÖLDÖN.

Az orosz határtól Párisig.

Jurjevskaja Katalin hercegnő emlékiratai.

XLVI.

Ugyanezen időben keletkezett az többé oly
szomorú hírre vergődött *«nemzeti boszú»* című
titkos társulat, mely a nihilistáktól különválva,
lelketlen katonákra, hivatalnokokra és másokra,
kik hatalmukkal a nép kárára visszaéltek, kü-
lönféleképpen megfenyítették.

Az illető egyén, ki figyelmüket magára vonta,
először megintett, hogy ezt vagy amaz többé
ne tegye. Ha ezen egyszerű intés nem használt,
vagyonában károsították meg, a mennyiben há-
zát vagy birtokát felgyújtották. Minthogy pedig
ez legfeljebb még jobban felingerelte az illetőt,
vagy egyik gyermekét, vagy nejét sebesítették
meg, végre aztán, rendszeren egy tördőfessel vagy
pisztolylovással, magát a gonosztevőt ölték meg.
Magától értetődik, hogy eleinte e sommas eljá-
rás az úgynevezett nihilisták rovására iratott,
kik azonban nem maradtak adósok a válaszsza-
la, a mennyiben kijelentették, hogy ők nem foglal-
koznak egyesek visszaélésével, hanem minde-
nem, a mi történik, csak a kormány fejét:
a cárt teszik felelőssé, és alkalmaslag ő rajta fog-
nak a nép nevében boszút állani. «Hova jut-
nánk, — mondá a többek közt a nihilisták által
körlevél alakjában szétküldött értesítés, — ha
minden egyes tolvaj vagy embertelen tetteket
elkövető csinovnik fölött háromszoros ítéletet
kellene tartanunk. Minden baj gyökere a cázár-
ban és ennek belső tanácsadóiban keresendő.
Mintán pedig mindenki tudja, hogy ez utóbbiak
csak javasoló szavazattal bírnak, holott a végre-
hajtó hatalom kizárólag a cázár kezeiben van le-
tve, méltatlan dolog lenne a gép kerekeit fele-
lősségre vonni, míg az, ki a gépet kezeli, büntet-
lenül maradna. . . .»

A birodalom minden részeiből naponként oly
hírek érkeztek a *«nemzeti boszú»* véres műkö-
déséről, melyek az emberben a vért megfagyasz-
tották. Így például a novgorodi kormányzósg
területén tiz nap lefolyása alatt két revizort ele-
venen megégették, kik lángba borult házaikból
nem menekülhettek, mivel — a mint utóbb kitűnt

— a tűz keletkezése előtt megkötözve heverték
a földön.

Tumbarov, dveri katonai parancsnok, huszonöt
éves szép nejét csecsemő gyermekével együtt a
Volgába dobta, mivel a tábornok két újoncot,
kik részegen az utcán garázdálkodtak, agyon
botoztatott és ezek szüleit, a miért hozzá a ki-
mért büntetés elengedéseért jöttek, szintén meg-
korbácsoltatta.

Kétség nem szenved, hogy ezen embertelen-
ség nagy büntést érdemelt, de hogy ezért épen
az ártatlan nőnek és gyermeknek kellett meg-
halni, ezt senki sem fogja helyeselni. A cázár
mindet megtett, hogy a bűnösök kére keríttes-
senek, de a hatóságok többnyire ártatlan em-
bereket vettek üldözöbe, kiket aztán szigorúan
megkínzottak.

Odesszában egy odaváló francia eredetű fod-
rász borozás közben azt találta mondani, hogy
nemsokára a *«nemzeti boszú»* itt is megkezdí-
adós működését, és csakugyan nem ártana, ha
egy-két embertelen hivatalnok nyakát kitörnék,
stb. Az odesszai rendőrőrnöknek nem kellett több;
a szegény fodrászt vállatára vették, de miután
arról, mit részeg fejével beszélt, utóbb tudomása
alig lehetett, akkori szavait természetesen vissza-
vonta. Erre aztán a kínzások mindenféle nemeit
megpróbálták rajta, míg a szerencsétlen ember
bele nem halt. Az ördög nem hiába lőn a falra
festve, mert alig öt napra a fodrász halála és
temetése után *Kosztelnikov* rendőrmestert korán
reggel a tenger partján ismeretlen tettesek le-
szúrták és testét egy üres bárkába dobták.

Hasonló eset naponként több fordult elő, míg
csak a császár oly értelmű rejeletet nem adott
ki, hogy valamely vétség miatt vizsgálati fogságba
jutott egyént semmi szín alatt kínzásokkal val-
latni nem szabad, és az ezen parancs ellen vétők
szigorúan megfenyítettnek. Erre a *«nemzeti boszú»*
kissé alábbhagyott büntető végrehajtásaival, de
azért vésképpen nem szünt meg működni.

Magában a főváros területén egy-két eset ki-
vételeivel ilyesmi nem fordultak elő, mert egy-
részt a császár jelenlétében az illető hivatalnokok
és hatóságok nem igen mertek a néppel és a kö-
zönséggel garázdálkodni, de másrészt arról, mi a
czitadellában vagy állami börtönökben történt,
nem egyharmad szivárgott ki valami a közönség
közé. Valószínűleg azonban Szent-Pétervárott és
Moszkvában a nihilisták tartották fenn maguk-
nak a terrorizmus uralmát, mire több jel muta-
tot. Nevezetesen azt lehetett tapasztalni, hogy
nagy ünnepélyek alkalmával a rendőrség főnökei
névtelen leveleket kaptak, melyekben felhívták,
hogy minél kevesebb csendőrt és rendőrt állítsa-
nak fel az utcákon, mivel a nép a rendet maga
is fenn fogja tartani, holott ellenkező esetben
minden csekély kihágásból vagy garázdálkodás-
ból véres jelenetek és tömeges elfogatások kö-
vetkeznek. A rendőrmester jelentést tett *Gurko*
tábornoknak, ez viszont a cáznak, a ki elren-
delte, hogy ezáltal hasonló esetekben minél cse-
kélyebb számmal lépjen fel a rendőrség a nép
között, mely csakugyan példásan viselte magát.

A cázár ezer meg ezer ember megélezte,
holott előbb, midőn a katonaság és csendőrség
kettős sorai közt a templomba hajtatott, minde-
nki sietve félrehuzódott, nehogy a számos tit-
kos rendőrök valamelyike a közönséget módja
miatt kérdőre vonhassa, mi leginkább a nahajka
korábbi segítségével szokott megtörténni. Ellen-
ben a trónörökös mély hallgatással fogadta a
nép, ki viszont azzal fejezte ki rossz kedvét,
hogy kísérétével együtt vágatva lovagolt a cázár
diszkociója után.

Ily szomorú jelenetek után, melyekből a tü-
netes szándékát okvetlenül fel lehetett ismerni,
helyzetemmel fogva nékem is kijutott a keserű-
ség kelyhéből.

Mindazonk, kiket a nép ösztönserűleg gyűlölt,
mivel nemcsak rossz akaratukról, hanem minde-
n alkalommal kitűnt lelkeltenséükről szám-
talanszor meggyőződött, ellenem fordultak és
minden áron engem okoztak, hogy tőlük a tö-
meg eliszonyodva fordul el, míg a cázár lépten-
nyomon újjongva üdvözléi és éléti.

XLVII.

Hiába mondták II. Sándor cázár ellenségei, hogy
szomorú sorsát maga okozta. A nép szerette és
utolsó csepp véréit is feláldozta volna érte,
mert mindenki tudta, hogy minden jó tőle ered,
és a mi rossz történik, akarata és beleegyezése
nélkül azoktól származik, kik benne alattomos
működésük határozott ellenfelét látták. A most

említett tüntetések nem elvéte, sem pedig bizo-
nyos eseményekhez köve történtek, hanem
mindannyiszor előfordultak, valahányszor a
császár a téli palotát elhagyta. Ezen okból az
ügynevezett udvari párt mindig azon volt, hogy
a fejedelem legalább kis kísérletet nélkül magát
az utcán ne mutassa. Állítólag a forradalmi
párt erőszakoskodásaitól féltették, de tulajdon-
képen resteltek, hogy a nép zöme hű ragaszkodá-
sának ily módon akar kifejezést adni.

Mária Pavlovna nagyhercegnő lakodalmára
több idegen fejedelem jött Szent-Pétervárra, kiknek
tisztelőtérre a cázár a helyőrség, nemkülönbén
a vidéken állomásozó csapatok fölött szemlélt tar-
tott. Magától értetődik, hogy ötven ezer katoná
bevonulása, az a nélkül is népes fővárosban nagy
izgalmat idézett elő, de mindamellett a rend egy
pillanatig sem lön megzavarva, sőt a legszűkebb
utcákban is elég helyet szorítottak a csapatok-
nak. A rendőrmisztér parancsára a házak első
és második emeleteinek ablakait zárva kellett
tartani, szintugy a boltokat és egyéb üzlethe-
lyiségeket már korán reggel bezárták, nehogy
onnan valami merénylő gonosz tervét végre-
hajtthassa. A téli palotától kezdve egészen a nagy
gyakorló térig a cázár vendégeivel és egész katonai
kíséretével a csendőrség és polgári ruhába buj-
tatott rendőrök által képezett kettős sorfal közt
haladt el. Ez még nem tűnt volna fel annyira
az idegen vendégeknek, de mikor a Nevski-Pro-
spekten az Admirális-teről végig minden abla-
kot zárva láttak, holott a házak tetején ezer meg
ezer ember kíváncsián nézte a fényes elvonulást,
Albrecht porosz herceg gúnyos mosolyával azt
kérdte Wockunski herceg főlovászmestertől,
vajjon hova lettek a házak lakói, kik tüntetőleg
szobáikba visszavonultak? A rövid párbeszéd
megütötte a cázár fület, ki eddig a mellette lovagló
trónörökösrel a szemle megtartásáról beszélgetett
s így a boszantó és megszügyenítő rendőrmi-
nisztéri intézkedést észre sem vette.

Míg a magas és legmagasabb vendégek a cázár
körül a helyszínen sorakoztak, a cázár Adlerberg
gróf főhadsegédnek valami parancsot adott, mire
a szemle kezdetét vette. A rendkívüli katonai
pompával rendezett elvonulás negyedfél óráig
tartott, és egyes lovas ezredek a cázár parancsára
kétszer is elűztek előtte, midőn pedig befel-
jezésül a tüzérségre került a sor, mindenki azon
esodálkozott, hogy a császár szokása ellenére
ezen fegyvernem iránt legjobban érdeklődött.

A szemle befejezése után, — az eredetileg
megállapított terv ellenére, — a cázár fejedelmi
vendégeivel ismét az az uton indult a téli
palota felé, melyen ezelőtt négy órával a szemle
terére érkezett. Már az első nagy házcsopornál
egészen más képet mutatott a tömeg.

A paloták és lakházak erkélyeiről és ablakai-
ból egerterő örömrivalgás fogadta a cázart, a tö-
meg előtte látszólag áthatlan falat képezett, de
lova előtt sokan térdre borulva, lelkesen meg-
éljenzték. Egyetlen egy csendőrt vagy katoná-
sát tartotta fenn a rendet, de azért tolakodást
vagy rendtelenséget sehol sem lehetett látni.

Ekkor a cázár szemével Albrecht porosz her-
ceget keresve, francia nyelven oda kiáltott,
hogy: «Igy szeretem, és csak az önk kedvéért
tettem meg visszafelé erre az utat.»

Másnap a rendőrmisztér kemény leczében
részesült, mely annyira megviselte, hogy állásá-
ról önként lemondott. Mások pedig — és ezek
közt voltam én is — úgy tudták a dolgot, hogy
a miniszter elmenteszették.

Ezen időponttól kezdve a nihilisták feltűnő
módon mozogtak. A rejtélyes levelezések, nyom-
tatványok és falragaszok egymást érték, a nélkül,
hogy a szemfényű rendőrség a tettesek nyomába
juthatott volna, mi engem arra a gondolatra
vezetett, hogy legalább is kétféle nihilisták
lehetnek, mert különben a volt rendőrmisztér-
rel szemben alig lehetek volna oly szó-
fogadók, a mennyiben önkéntes lemondása után
azonnal tüntetőleg jelentkeztek.

Ezen gyanúm, most, mióta hazámat elhagyni
kénytelen voltam, legbensőbb meggyőződésemmé
vált. Igen, nyíltan és az egész világ színe előtt
még egyszer kimondom, hogy ama párt, mely
II. Sándor halála után az ő megkezdett nagy
művét vésképpen lerombolta, okozta a fenkölt
lelkű fejedelm halálát.

A czitadella tömlöceiből senki sem szabadult
ki az akkori rémuralom idejében; a ki oda jutott,
annak hírét legfeljebb a sírásó hallotta meg, de
élő lény alig érintkezhetett vele többé. Most már
régóta tudom, miért nem engedték meg nekem,

52. SZÁM. 1890. XXXVII. ÉVFOLYAM.

hogy *Perovskájával* kivégeztetése előtt beszél-
hessek, a mint azt ama szerencsétlen nő kívánta.
Magam is, sulyos betegségemből alig fellábadva,
rémülettel fogadtam a hírt, melyet K. tábornok
velem négy szemközti az utolsó napon között,
de szomorú állapotom dacára tüstént felkeres-
tem *Muraviev* tábornokot.

Mi dolga önnek, hercegnő, egy halálra ítélt
gyilkossal? — kérde az alávaló áruló szokott
gúnyos mosolyával, mely undok arcját még job-
ban elcsupítottta.

Dolgom semmi, — feleltem, — de miután
tudni akarom, mi lehet az, mit ama szerencsét-
len teremtés velem közölni akar, úgy hiszem, ez
ellen önnek kifogása alig lehet. Hiszen néhány
óra múlva minden tüköt a nélkül is a sírba
viszi magával.

Muraviev egyszerűen megtagadta tőlem az
engedélyt és a rendőrmisztérhez utasított, ki
halálos ellenségem lévén, legfeljebb még sokkal
durvábban utasított volna vissza. Ekkor cselhez
fordultam. A Szent-Eudoxia zárdá fejedelm-
asszonya régi meghitt barátinóm lévén, bizonyára
segédkezett fog nyujtani arra, hogy mint apáca,
a halálra ítélt *Perovskájához* juszak, kitől imád-
ság közt minden megtudni reméltem. A tisz-
tes hölgy, kérésre hajolva, megígérte, hogy
valamely zárdabeli tagja számára *Muravievtől*
az engedélyt meg fogja szerezni, mikor aztán
tulajdon kocsiján a czitadellába és *Perovskája*
börtönébe juthaték. Együttal azt is megbeszél-
tük, hogy minden eshetőségre számítva, már
délfele a zárdába jövök, és ott átöltözve bevárom
Muraviev engedélyét.

Háznépem előtt, mely a cázár halála óta ne-
hány titkos kémmeleg szaporodott, úgybanfekvő
betegnek tettem meg magam, s hálószyabomból
egy titkos lépcsőn a kertbe, majd az utcára
jutottam. Egy részeges bérkocsis szerencsésen a
zárdához vitt, melynek kapusa nem ismert, de
különbén a markába nyomott borralvaló kíváncsi-
ságát vésképpen elaltatta.

Nagy meglepetésemre *Muraviev* a fejedelm-
asszony kérésére megengedte, hogy a halálra ítélt
Perovskája mellett egy-egy apáca, minden két
órában felváltva, a haldoklókat szolozsmáját el-
mondhassa, sőt ha tesszik, a veszélyhelyre is kísé-
rhessen. Az illető apáca csakis a felügyelő tiszt-
nél tartozik jelentkezni, ki őt az elítelt börtönébe
fogja kísérteni.

Lelki állapotom miatt alig mertem a néhány
lépést megtenni, mivel attól tartottam, hogy a
tettetést két óra hosszat ki nem bírom, és akkor
nemcsak magamat, hanem az egész zárdát,
a fejedelmasszonnyal együtt, végtelen bajba
keverem. De drága halottam szent emléke erős
öntött belem, s elhatároztam magamat arra,
mi talán életembe is kerülhetett volna. Délutáni
három órák a fejedelmasszony troikája elő-
állott, s mélyen lefátolózva, a haldokló szá-
mára való viaszgyertyát kezemben tartva, a ko-
csiba siettem.

Durva bőrből készült saruk takarták lábaimat,
kezeimet pedig lehetőleg a fától alá rejtettem.
A kocsit csak hosszas várakozás után becsajjot-
ták be a vár első udvarába. Itt gyalog és lovas
katonák fogtak körül, kiknek durva elczeit mind
addig kellett tűrnöm, míg a felügyelő tiszt a má-
sodik kaput számomra ki nem nyitatta. Ezen
keresztül érve már azt hittem, hogy minden
további baj vagy kellemetlenség nélkül czélt
fogok érni. De nagyon csalódtam; a legnagyobb
veszély meg csak aztán várt reám. Ugyanis egy
akkoriban kiadott parancs szerint, minden ide-
gen, ki bármely szín alatt a czitadella belső
részébe lépett, hol az állam foglyai őriztetnek,
a felügyelő tiszt szobájában szorosan megmoto-
zandó és csak a rendszeren felvett jegyzőkönyv ki-
áltása után becsajjotják be az udvarba.

Ezt a kocsizhoz lépő altiszt oly felhívással
közölte, hogy őt az irodába kövessenem. Megfor-
dulni annyit tett volna, mint magamot a veszélybe
dönteni, így tehát ingadozó lépésekkel, a szent-
elt gyertyát erősen magamhoz szorítva, a fel-
ügyelő tiszt elébe jutottam.

A tiszt irással volt elfoglalva és szó nélkül egy
mellette álló székre mutatott, melyre le is ültem,
mert reszkető lábaimon már alig állhattam.

Végre megkezdte a vallatást. Alig hogy néhány
szót intézött hozzám, nagy rémületemre fölfedez-
tem, hogy egy alkalommal az operaházban már
találkoztam vele, midőn az előadás után az ott
felállított rendőrök nem akarták bűntömöt a sor-
ból kiereszteni, s csak e tiszt parancsának en-
gedve nyitottak utat.

Visszahajítottam a fátót és szeme közé néz-
tem. Erre a toll kísérett kezébe. Első dolga az
volt, hogy az ajtónál álló altisztet vizézt küldte,
aztán pedig suttogva arra kért, hogy rögtön
távozzak, mert bizonyára fejét vesztené, ha szó
nélkül az elítélthez becsojást.
— Hiszen itt van *Muraviev* parancsa; moto-
zozz meg, s becsásnon be az elítélthez. Semmi-
től se tartson; én nem fogom elárulni; ha pedig
ön hallgat, azt, mi itt történt, senki meg nem
tudhatja. Az elhalt cázár nevében kérem, ne állja
utamat, de hogy még jobban megnyugtassam,
egy óra múlva el fogok menni és más apácázt
küldök magam helyett.

Szavaim hatottak; becsületszavamat kérte,
hogy *Perovskájának* mérget vagy más eszközt,
mellyel magát kivégezhetné, adni nem fogok,
sem pedig szokási kísérletet vele nem tétetek.
Ez utóbbi eset csakugyan ki volt zárva, mert
alig értem, hogyan szokhatna meg valaki a
czitadellából, ha csak repülő madár alakjá-
ban nem.

Előjött a porkoláb, s vele egy fegyveres katoná.
Három vagy négy udvaron keresztül végre egy
nagy vasajtóhoz vezettek, mely előtt kettős ór
állott. Ez ajtót a porkoláb felzárta, s azután
számítalan kölöpsőn le-felementünk, míg valami
köralakú előtérben pisilógó mecsek világossá-
gánál alacsony ajtókhöz nem értünk. Ezek egy-
két a porkoláb felzárta, a katoná künn a kü-
szöbön lábhoz tette puszkáját és *Perovskája*
Zsófia előttél állott. Testén mindenütt nehéz
láncok, melyek a derekán összefűzött vas ab-
rínshoz voltak lakatolva. A szegény teremtést
a sokféle testi kínzás vésképpen megtörte, de
mindamellett tiszta csengő hangon üdvözölt.

— Hoza Isten, szent anyám, üdvözlés
szolgálhatok, ágyamat ma reggel kivitték, mert
hiszen az éjjel nem fogok aludni, holnap reggel
pedig oly helyre jutok, hol ilyesmire szükségem
nem lesz.

A kövel kirakott nedves börtönben egy kis asz-
talon kívül, melyen egy vízes kancsó állott,
semmit sem láttam.

Kezembe vettem a meggyújtott viaszgyertyát
és az elítelt nő felé fordulva, elmondtam a hal-
doklók imáját, melyre ő a szokásos feleleteket
elég erős hangon megadta. Folyvást imádkozva,
végre közbe szúrta néhány szót, melyekből ki-
létemet megtudta.

A mi ezután következett, a mit tőle ekkor
hallottam, azt itt el nem mondhatom; azt élő
lénynek elmondani nem fogom. Halálom után
mint legszentebb ereklyét, gyermekeim őrizték
meg e kínos óra titkát, míg egy ember az élők
sorából el nem tűnik, kit ezentúl látni életem
utolsó pillanatáig nem akarok. Akkor aztán hárd
lebenjen fel a fátó, mely a titkok legborzasz-
tobbikát most elődi, akkor, de csakis akkor,
mondjanak ítéletet a halott és a bitófan kimult
gyilkosok fölött. Ekkor ki fog tűnni, kinek bűne,
vagy kinek büntetése volt a legnagyobb. . . .

Igértetemes képest, de különben is vésképpen
kimerülve, elhagytam a börtönt, melyben egy
teljesen bűnbánó és sorsával kibékült emberi
teremtés utolsó szavait hallottam. Ezen percztől
kezdve a halál órájám *Perovskája Zsófia* szá-
jából egy szó sem hallatszott többé. A fejedelm-
asszony megkönnyebbülve fogadott, és egyszer-
mind tudomra adta, hogy az apácák közül
egyik sem akar az elítelt nőhöz menni, miért is
*Muraviev*nek az írásbeli engedélyt vissza fogja
küldeni és egyuttal más zárdára figyelmezte-
tendi, nehogy utóbb tán erővel innen követelje
az elítelt lelki vizsgáztatását.

Alig tévedek, midőn azt hiszem, hogy a czita-
dellában tett látogatás valamiképen mégis ki-
tűdött, mert, alig két hétre a czárgyilkosok ki-
vegeztetése után, az a hír volt elterjedve Szent-
Pétervárott, mintha én *Perovskája* meggyel-
metetését a czártól kértém volna, sőt a mi több,
M. nagyherceg ezt szememre is hányta.

Jól tudtam, hogy közbenjárásom bármiképen
érdekemben eredmény nélkül maradt volna, s nem
volt ok rá, mellyel fogva a szerencsétlen nő,
ki különben magában a merényletben tényleges
részt nem vett, épen hozzáim forduljon. A mit a
halál színe előtt, mintegy utolsó órájában nékem
mondott és fölfedezett, az lelke mélyében mind-
addig el lesz temetve, míg csak magam is a nagy
utra nem készülök. Ekkor pedig gyermekeim
őrizendik meg az iszonyu titkot.

Meglehet, hogy a viszonyok, vagyis inkább az
isteni gondviselés keze mészépen fog intézkedni
Oroszország sorsáról, erről mi halandók nem
rendelkezzünk, sem pedig arra a legcsekélyebb
befolyást sem gyakorolhatjuk. Minél nagyobb
a hatalom valamely halandó kezében, annál
nagyobb és teresebb felelőssége, nemcsak Isten,
de tulajdon lelkiismerete előtt is.

Igaz ugyan, hogy a korlátlan hatalom öntu-
data és érzete sokára elaltatja az emberekben
mindazt, mi nemesebb tettekre buzdíthatná, s
inkább meggondolatlan bűnös cselekedeteket un-
szolja őket, de mindezek dacára, számítalan pél-
dából láthatunk, hogy a világ leghatalmasabb
uralkodón némelkyor az ismeretlen veszélytől
való félelem szokott erőt venni és életüket valódi
pokollá teszi.

Mindez itt is előfordulhat, sőt úgy hiszem,
hogy részben már be is állt.

Bennem az illetők tán csak nem látták a ne-
mezist, a boszúállás szellemét, és mégis éjjel-
nappal azon voltak, hogy a világ végeig üldöz-
zenek.

Nem vagyok és nem is voltam büntársuk, hogy
tán gyávašagomtól tarthatnak volna, de azért
folyton bűnjelleteket kerestek nálam, vallomásokra
akartak bírni oly dolgokról és tényekről, melyek-
ről nekik nálammal sokkal jobb tudomás lehet.

Becsületem, életem és szabadságom ellen tör-
tek, gyermekeimet méreggel akarták a világból
kipusztítani, s ha hatalmukban állna, földönfutó,
nyomorult koldussá tennék.

Ideig-örág az ellenem folytatott hajsza meg-
szűnt, megszünt pedig azt, mivel az igazságos
Isten szent keze valamennyi kísérlet ellen meg-
oltalmazott. A rágalmaszást legutóljára hagyták;
csak hogy itt, a legnagyobb ellentét országában,
a rágalom mérge akkor öli meg az embereket, hal

a rágalom mérge akkor öli meg az embereket, hal
a felhozott vádak és hazugságok ellen kézzel-
lábbal védekeznek. Mibelyt a látszat utolsó szí-
nezete eltűnt, az ember fölött nagyon hamar napi
rendre szoktak áttérni; és ugyan ügyetlen vándor
legyen az, ki ilyenkor a hangulatot a maga ré-
szére nem tudja hódítani. Eleinte magamnak is
úgy tűntem fel, mint valami törvényen kívül álló
pária, habár erre alkalmat nem szolgáltatam. Mi-
nél jobban visszavonultam, annál jobban üldöz-
tek kíváncsiságukkal. Közéjük léptem, bátran fel-
vettem az oda dobott keztyűt, megmutattam,
hogy legalább is annyit érő ember vagyok, mint
ők, számára vágással feleltem, de a béke olaj-
ágát mereven soha sem utasítottam vissza.

Most bántatlanul járók-lekább mindazok közt,
kik ezelőtt néhány évelé-kebben azt szerettek
volna, ha *Tousseaud* asszony bódéjában viaszból
készült képomatagot egy fél frank belépti díj
mellett megmutaták volna. De én mindezt csak a
szélvész előtti csendnek tartom. Pandora szelen-
czeje ellenségem kezében nincsen ugyan, mind-
amelllett elég gonoszok és hatalmasok arra, hogy
életemet megkeresítsék.

Erre el vagyok készülv. Bár hova mennék is,
mindenütt nyomomban lennének. Mostani hely-
zetemben itt Párisban minden becsületes és jóra
való ember oltalmára számíthatok, sőt szükség
esetére tán a törvény védpaizsának oltalmát is
igénybe vehetem; mindezeknél fogva Francia-
országot gyermekeimmel együtt úgy tekintem,
mint hazám szent földjét.

A honvagy fájdalom érzete némelkyor egy
időre erőt vesz rajtam; ezen nem segíthetek.
De nem adtam és nem adom fel szivemben a
reményt, hogy Oroszországot valamikor még
megláthatssam, s megláthatssam úgy, mint az
ébredő szabadság hazáját!

(Vége.)

A SÖVÉNYFAL ALATT.

— Mészöly Géza képlésze. —

sére, melyek különböző helyzetekben oly hálás anyagot nyújtanak a színező eszetnek és a részlet-rajznak. Többnyire izei-piezi, tenyérnyél alig nagyobb kedves képek ezek, inkább szalokok, mint képtárcák falára valók. De megkövetelik a finom, elegáns kidolgozást, s ebben rejlik leginkább műbecsük.

Mészölynek itt bemutatott képe a sövényfal alatt kaparó tyukcsaládót mutat, a familia fejével, a szemétdomb urával, a büszke kakassal a főhelyen. Szemet talált bizonynyal, s mint gondos, önzetlen és lovagias családapa, összehívja most háza népét, mely sietve fut oda, hogy el ne késsék az osztózásról, melynél éppen csak a főszemély, maga a földfedező mond le nagylelkűen a maga részéről.

Mészöly Géza e kép eredetijét még életében adta át Bálint Benedek tehetséges fametsző hazánkfiának, ki Párisban képezte magát, s ott több évig dolgozott, s ki Mészöly festményéről a metszetet most elkészítvén, közlés végett lapunknak engede át.

Metszette Bálint Benedek.

A SÖVÉNYFAL ALATT. — MÉSZÖLY GÉZA RAJZA.

EGYVELEG.

* Czimzések megadóztatása által akar segíteni az állampénztáron egy francia képviselő. A nemesi «de» előragot használók évenként 200, a bárók 2000, a grófok 8000, a hercegek 80,000, a fenséges címzet viselők pedig 100,000 forintot fizetnének egyenként, a nők az összeg felét, a gyermekek egy negyedét s ha még nevékhöz valamely község nevét teszik, annak a községnek közcéljaira is ugyanannyit tartoznak fizetni, mint a mennyt az államnak címekért adóznak.

* A fonográfot már felhasználták a tudomány javára. Amerikában a kihalófélben levő passamag-noddy indián törzs beszélgetéseinek és dalainak egy részét óvták meg az enyészettől. Ez a példa bizonyosan utána fog találni.

* A kínai császár is hódol az európai divatnak s márczius havában nagy udvari fogadtatást rendez a külföldi hatalmak képviselőinek s ezután nagy császári banket lesz a Csung-lo-Yamen palotában. Hasonló ünnepélyek eszentül évenként lesznek.

* A legveszélyesebb helyen fekvő világító torony jelenleg a Scilly-szigeteken van és pedig a «Bishop Rock» (Püspök szikla) azon nyugoti szirtjén, melyet a Scilly «ugató kutyái»-nak neveznek, az Annetta nevű lakatlan szigettel szemben. Itt óriási szirt tetején már régebben is volt világító torony,

melyet azonban 1550-ben egy vihar teljesen tönkretett. Ezóta gránitból szilárd tornyot emeltek, mely oly magas, hogy a tengerdagályban is 40 méterrel emelkedik ki a víz fölé, mind a mellett néha oly erős viharos dülnek itt, hogy a torony tetejére tűzött hárommázsás kódkarangot a hullámok nem egyszer seprik el.

* Sajátságos jubileumot ült egy heidelbergi orvos. Negyven éven át folyvást szerepelt mint orvos az egyetemi hallgatók párbajainál, ezen idő alatt lefolyt mintegy 14,000 párbaj közül csak kettő végződött halálessel.

* A lóhús. Párisban a múlt évben 16,940 lovat, 43 öszvért és 251 szamarat vágtak le, s ezek husának súlya 75,000 mázsa volt, 3340 mázsával több, mint 1888-ban. A lóhús kétharmadát különben virsli készítésére használják.

* A németek afrikai gyarmatainak nagysága a következő. A kelet-afrikai gyarmat körülbelül 939,100 □ kilométer, tehát majdnem kétszer oly nagy, mint Németország. A délnyugati gyarmat területe 832,600 □ kilométer, tehát csak valamivel kisebb, mint Németország és Olaszország együtt. Kamerun területe

szetesen, vagy haldokolva emberek előtt rejtett helyekre vonulnak vissza. Ez a különös körülmény más állatoknál is előfordult. Természetes hullással kimúlt mezei egerek, evetek, hiúzok, borzok s menyétek alig láthatók. A tengeri nyulak s más állatok visszavonulhatnak a föld üregébe, de hova lesznek a madarak hullái, melyekből myriádokat kellene látnunk, holott csak vihar és fagy után látunk egy-egyeket. Tigris, bölény s más óriási állatok, melyeknek hullái nem tűnhetnek el könnyen, alig láthatók halva, sőt csontvázaikat is ritkán lehet találni, holott azok századokon át óriási mennyiségben gyűltek volna össze. Dél-Afrikában, hol oroszlanok, zsiraffok, zóbrák, elefántok s más nagy állatok még most is nagy számmal vannak, régebben sem hagytak hátra csontokat, sőt még eddig nem is találtak oly helyeket, a hol ily csontok nagy mennyiségben lettek volna. Hasonlóképpen Ausztráliában a kanguruk s más erszényesek őseinek hulláiról a benszülöttek nem tudnak semmit. Ceylonban, hol oly sok vadállat van, a szingálók azt hiszik, hogy ezek az állatok, ha végüket közeledni érzik, az Adám-csúcs hegyvidékén rejtett barlangban vagy egy kis tó partján huzódnak meg, hogy esendben pusztuljanak

el. De ezt a rejtekhelyet emberi szem még nem látta soha.

* A legnagyobb konyha a világon valószínűleg a párisi híres «Bon marché» nevű divatraktárban van, mert az összes 4000 főre menő alkalmazottak részére az ottani konyhán főznek. A legkisebb üst 100 literes, a legnagyobb ötször annyi; van 50 pecsenye-sütő, melyek mindegyikébe 300 borjuszlet fér el, más sütőn 50 kilo hús s egy üstben 100 kilo burgonya sült egyszerre. Az omelettehez 7800 tojást használnak, a kávéfőző gép valóságos gőzgép nagyságu s naponként legalább ezer liter kávé ad. A konyhában rendszeren 60 szakács és 100 kuka van alkalmazva. A konyha földszinten s az ebédhelyiségek a legfelső emeleten vannak.

* Olaszország társadalmi állapotáról rettenetes adatokat közöl a római statisztikai hivatal. 336 községben nincs temető, a holttesteket egyszerűen a templom alatt levő kriptába dobják. Több mint 200,000 ember 37,203 teljesen egészségtelen pincebén lakik, 9000 ember sziklabarlangokban. Mintegy 1700 községben csak ünnepnapra esznek kenyert, 4965 községben szegénység miatt húst nem esznek, 600 községben nincs orvos, 104 községben mocsáros talaj miatt állandó a malaria betegség; a pellagrosza nevű bőrbetegségben szenvedők száma 110,000. 100 lakos közül 63 nem tud írni és olvasni.

Háry Gyula rajza.

TEKINTETES URAIMÉK.

Ha a sok «nagyságos» unalmas már nékem,
Tekintetes urhoz nagy a mehetnékem.
Fagyos út göröngye majd lelke kirázza, —
Tekintetes urnak falun van a háza.

Épp a falu végén, kedvesen fehérlik,
Zúzmarás faágak eltakarják félig.
A kéménye füstöl, az ablaka villog
A téli sugárban, mint egy vezérszillag.

Arra kocsis, arra, hajts be e portára,
Lécz a kerítése, kapuja nincs zárva.
A kutyák vidáman ugrálnak, csaholnak,
«Hozott isten, sápadt embere a tollnak!»

Itt vagyunk, megálljunk. — Az íves tornáczon
Gémberedett lábbal nagy nehezen mászom,
De pattan egy ajtó, s rohan elém rajta
Egy szép öreg ember, — nemes, magyar fajta.

«Uramöcsém, milyen váratlan szerencse!
No ne félj, puhúl ám a fazékban lencse.
Mi tőlünk az éhség tovább ne riaszson. —
Kedves vendégünk jött, hallod-e, hé, asszony!»

S így kerülünk bé a pipázó szobába.
S tekintetes asszonyt nem hívták hiába:
Ott mosolyg felém egy éltes úri dáma,
Képe körül furtje ezüstözött ráma.

Mint szedik le rólam sorra a czókmókot,
Hány ölelést adnak s hány öszinte csókot —
Elmondanám én azt szívesen, ha bírnám
S betáim közé a hála könnyét sirmám.

Ismerős vagyok csak, nem család, atyafi,
Ugy mutatott itt be pár éve valaki,
Vendégül jövék csak, nem jelentve, titkon —
S ah, mégis, ugy érzem, itt vagyok én itthon.

Öreg kandallónál üldögélünk ketten,
Tekintetes úrral s már fölmelegedtem.
Tekintetes urnak erdejében termett
Bikkfa tüze tette langyossá a termet.

Tekintetes urnak szűrése a törköly,
Mely kebelt föléleszt, de torkot nem dörgöl;
S tekintetes urnak a maga dohánya,
Mely a pipaszárból illatfüstjét hányja.

«Uramöcsém, mondd csak, mi az újság Pesten?»
«Semmi, urambátyám» — felelem én resten.
Sokkal több a kedvem viszont-kérdésre:
«El-e még a Lepke? Mit csinál a Vércse?»

«Bizony él a Lepke. Soha ilyen szürkét!
Vén létere is még elfogná az ürgét.
Vércse megy is, hűz is, — ritka állat lóban, —
No de nézd meg őket künn az istállóban.»

S szemlére kerül most istálló, majorság,
Egy egész kis, rendes, jól kormányzott ország.
Kedves dicsekvéssel mutatja, bírálja
Tekintetes úr ezt, hisz ő a királya.

Tegezi a népét, és ez neki jól áll
És nem is szül rossz vért az alattvalónál.
Bátor alázattal értekeznek véle,
Látszik, hogy jót várnak, de félnek is tőle.

Tekintetes úrnek szénája, — úgy nézem
S újjong szívem rajta, — rendben van egészen.
Megy itt minden frissen, karikacsapásra.
Mily fundus instructus! — nincs is ennek mása.

«Milyen volt a termés, kedves urambátyám?»
«Öcsém, csak megéltünk eme vén föld hátán.
Apám, öreg apám, sok ösöm elvult itt, —
Ma az adó sok már, — de a kibirom holtig.»

Tekintetes urnak nem igen van titka,
Öszinte beszédje, bár egy kicsit ritka.
Egy kis terhe is van, de azért nem pusztul,
Jó az sarkantyúnak, attól tette buzdul.

Csendül a tornáczon a vidám harangzó,
Ebéd hirdetője, kedves, messzihangzó.
Tágas ebédlőben van terítve díszszel,
Megrakva hó abrosz örökölt ezüsttel.

Tekintetes asszony ül az asztalfőre.
Hát ki ez a szép lány? Mily üde a bőre,
Mily deli alakja, szeme mily mosolygó! . . .
«Ismered öcsém még? Marcsa, a kis golyhó.»

Marcsa? ki tavaly még szederfákon mászkált?
S gouvernante fulébe csempészte a nádszállt?
Marcsa? Hihetetlen! . . . «Örvendek, kisasszony!»
«Öcsém, seose örvendj, hiszen már menyasszony.»

Menyasszony? Az ám no, — hisz van itt egy úr is,
Fiatallavallér s hozzá doktor juris.
S kezemet a lány is, legény is megrázzák
Tekintetes urnak napfény süti házát.

Az ebédben semmi hozom-izom hóbot:
Jó pecsenyét adtak, hozzá tüzes ó-bort.
Kár, hogy vén tőkáját fillokszeru marja,
De reménykeltően zsendül már új sarja.

Fehér asztal mellett tréfáltunk, nevéttünk,
Rózsaszínű felhő gomolygott felettünk
S nem esett egy szó sem gyöngédetlen, éles,
Uri volt a tónus, enyhe és kedélyes.

De, hogy a kávéval eltűntek a hölgyek,
Jó kedvünk nem ismert se hegyet, se völgyet,
Robant erre, arra, tépte a virágot,
Czédán kicsufolta az egész világot.

Azután elég volt tréfa, anekdóta,
S kezdődött a rendes, rég megszokott nóta:
Nos, — politizáltunk, vitáztunk egymással,
Én tüzzel, a gazdám józan felfogással.

A modern eszmékért nagy lobbot vettem,
Tekintetes úr csak mosolygott felettem,
S hogy ne füstölögjön a felsőfolt lámpa,
Lecsavart nyugodtan, — soha le nem ránta.

Nem tagadott ő meg semmi szabad elvet,
De kevére tartá a nagyzólo nyelvet.
«Az ember egyenlő» — elismerte szintén,
«De a béresgazdám mégsem olyan, mint én.»

«Előjog javunkra — így mondá — ne essék,
De szép dolog mégis a magyar nemesség.
Nem dicsekszem véle, de, ha gúny megvérzett,
Dacra kelt a sértett, nemesi önrézt.»

«S nem titkolom akkor, hogy van egy nagy kincsem,
A mi sok nálamnál gazdagabbnak nincsen,
Mit pénzért nem adnak, se perczentre kölcsön:
Van egész sor úri, becsületes ösöm.»

«Mind itt porladoznak e földben s itt éltek,
Hazát, — ok se volt rá, de nem is cseréltek.
El se képzelék, hogy e' kívül van élet. . .
Mind magyar s nemes volt! Bűn, ha ezt csekélyled.»

«A robot, a dézsma, jobbágy s több eféle
Elmult mindörökre, s nem kísért veszélye.
Ma czudarság volna, de jogos volt hajdan:
Nemes állt a gáton s ottont vért a bajban!»

«Már ma itt a nemzet, itt a nép, a tenger —
De az a maréknyi magyar nemes ember,
Az védé a várat maga ezer évig, —
Ha ma fáradt, rongyos, — rongyai dicserik!»

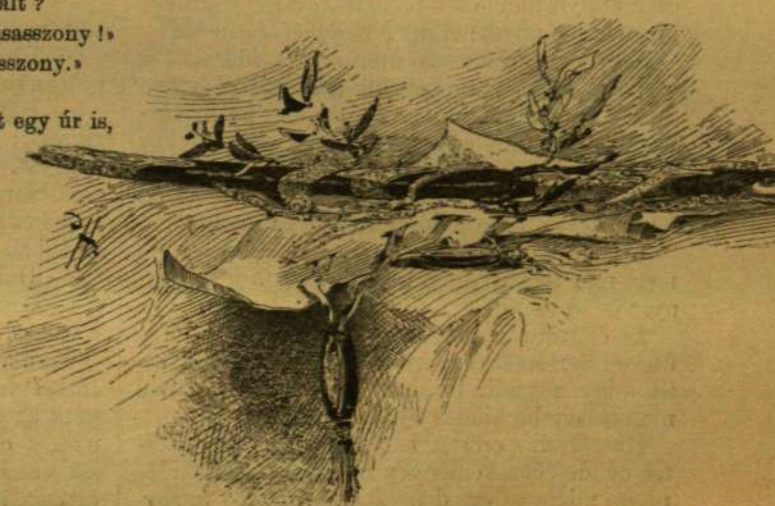
Tekintetes urnak ilyen az érzése.
A bölcseségének van is, nincs is rése,
De, ahogy elmondta igaz, nemes hittel,
Engem is magával messze, messze vitt el.

Elhallgattam estig . . . Puha vendég-ágyban
Kedves tiszta álm ringatott el lágyan.
Másnap elvadásztunk, múlt a percz, az óra —
Bukfenczeze hullt a fúrge nyúl a hóra.

Aztán visszatértem. Kódós téli esten
Itt jártam megint már fényes Budapesten.
Arra, kit kerestem, hamar ráakadtam,
Üzenetet hoztam, híven át is adtam.

Tekintetes urnak láttam fiát Józsit!
Külsőre modernebb, lelkületre ősdibb.
Fogalmazott itt fenn egy miniszter mellett.
Kártyázott a klubban, — nagyságolnom kellett.

KOZMA ANDOR.

ket, zsákokba rakják, s a mi fölösleges belőle, eladják a vásáron, de a hű czimbora még egy alakban visszatér hozzátok; az «édes» hozza vásárfiába; büvös nyálánság ez most már: «krumpliczukor» a neve.

S mi a jutalma mindezekért? Az, hogy nagy rőzsetüzeket raktok a mezőn, megsüítitek a hű pajtásokat, — s borzasztó elmondani is, — lenyúzzátok a bőrét, a húsát pedig mint a kannibálok, megesszitek.

Nem én, egy csöppet sem csodálkozom, ha aztán a krumpli is dühbe jön a legvégén és meg akarja egetni a szájakat.

— Fújadj, fújadj Józsi fiam!

M—th Kálmán.

ÉV UTOLJA.

Szilveszteri tárcza.

A mit Carlyle mondott Dante Francescá-járól, hogy az «szívárványszövés örök feketeségben», ugyanazt érzi minden ember, ha az év előestéjén visszatér a világába s felüti a könyvet, melynek «tartozik» és «követel» rovatában sorával elszámol. Vajjon nem örök sötétlet van-e keverve az örömmel és a néhány ríktó színe is, a mely az idő forgó ködfátyolképeben olykor szem elé csillan?

Egy régi angol legenda szép költői mesébe foglalja azt a lezckét, melyet a távozó idő tart az ember elé. Baconnak, a nagy mágusnak, mely töprengései után sikerült egy érzéket alkotni az anatomia legszigoribb törvényei szerint, melyet beszélő képességgel ruházott fel. Csodálatos eredményeket vártak e találmánytól, s a böles tudós lelkére kötötte szolgálójának, hogy hívja őt, ha a beszélő fő meg talál szólni. Kevés idő múlva megszólal a csodamű: «itt az idő!» De a balga cseléd ezért nem tartotta érdemesnek felköltöni gazdáját. «Ha anyni fejtörés és fáradság után, a mibe gazdámnak kerültél, csak ezt a két szót tudod ismételni, jobb, ha délig hagyom alunni.»

Eltelik egy félóra, s az érző újra megszólal: «múlik az idő.» Am a legény fityet hány ról s tovább dalol gondatlan kedvében, végre kis várta az érző harmadszor is hallatja szavát: szavát: «elmúlt az idő!» Ekkor egyszerre iszonyú robaj tölti be a léget, tüzlángok csapnak fel az érző fejből, s a csodálatos gép legördülve talapzatáról, ezer darabra török szét. A mester későn értesült a történetéről, mire odahívják, örökre megsemmisülve látja alkotását...

«Itt az idő» — «múlik az idő» — «elmúlt az idő» — hány nagy mű vesztét jelentik ma is mindennap ez orákulumai igék! S mégis, ha ez nem volna így, az élet mielőbb önmagát élné le. Akár mulasztásainknak, akár más körülményeknek tulajdonítsuk, hányadik eszme, czél és akarat az, a minnek erős aczelja karcot hágy a viszonyok kemény köszirtjén! A többi elhull, elzüllyk a sikertelen küzdésben. De mi volna, ha mind sikerre vezetne? Nem; az élet inertiájára, a viszonyok mozdulatlan, holt masszájának ellenállására szükség van, már csak azért is, hogy ez a massa megszámlálhatatlan nemzedékeknek tartson ki még talapzatul. Az alkalom, mely oktalán módon elszalasztott, csak rá nézve vesztett el: meglehet, a másik pillanatban már maga rohan a puszkacsőnek. S a kik törékeny, gyarló szerzőkkel elbizakodással álltak a nehéz sziklafalnak, hogy rést nyissanak rajta, utójára is megelégszenek, ha anyni poszmet omlasztanak belőle, a mennyi haló szemeket befőjje.

Nem mondom, hogy a búcsuzó év mindenki-ben filozofáló hajlamokat keltene, de legalább a dolgoknak a vizsgálódás nagy problémáin át való tekintése bizonyos ünnepélyes színbe vonja az év utolsó hetét. A karácsony aranyos derűje szétfoszott immár; de a fenyők friss illata ott lengedez még utcazátony, az apró gertyácskák füstjéből, a forró kalácsok gőzéből még visszatart valamit a gyermekszobák meghitt melege. Egy felderengés diskrét homályi takarja függőnye mögé azt a nyoszolyát, melyben egyik esztendő születik, s a másik meghal.

Lázás animóval siet különösen az üzleti év befejezése felé. Léczrekeszes comptoirokban, a felgyújtott gázlámpák tikkasztó hőségében még egyszer csoportosulnak s elvonulnak hadirend-

ben a főkönyv kacsakiróság számjegyei a prokurista szigorú tekintete előtt. Megcsillan az arany az öblös fatáblán, suhognak a bankjegyek, a mint elnyeli őket a nehéz Wertheim-szekrény sötét mélye; milliók járnak örült költélánczot a komoly kereskedőházak bilánczain. Nehéz gond fellege megszállja a halvány, hideg homlokokat s ott gubbaszt a családi kandallónál, ott az első-emeleti páholyok homályos háttérében, s helyet kér magának a dusan rakott asztalok mellett is, hogy elől izlelje meg a gyöngyöző poharat, s odatolako djék a felszúrt falatok közé. Ott, hol az élet könnyebb felfogása járja, az ó-év hasonlít egy megunt szeretőhöz, hasonlít a vég-hörgésében fekvő örökhagyó hatalma alól felszabadult örökösök újjongásához. Vagy mint a távozó, kit új tettek színhelyére ragad sorsa, izgalmas sietségében még egyszer visszanez, kezében podgyásza, hogy nem feledkezett-e meg valamiről. A vonat csenget, ajtók csapódnak ki s be, füttyöl a vezető, még egyszer folhangzik a pályaudvar zsvajja — ő már helyen ül; egy utolsó üdvözlét, s a gőzgép megindul: hegyek, folyók, síkok panorámája gyors egymásutánban illanik el a kupé ablaka előtt, s az elmaradt tájra ráborítja szürke köpenyét a feledés.

S mintha a komor december maga is szégyenkezve érezné aggsága terhét; egy túrt családtag ő a hála népe közt, kit csak a kegyelet foszladozó szálai fűznek még ahhoz. Elnézik, ha mindenütt láb alatt van, de lesik a perczet, melyben a magával jöhetőtelten megszabadítja magától az élöket, kiknek eszméit, végyait, erkölcsait nem érti többé. Ezért borong redős homlokán a meghasonlás melábulja, ezért szótlan, rideg s révedező szemei halálos közönyvel csüggnék az idegen világon.

Vannak modern impresszionista festők, kik csakis a decemberi ég ködös tónusait, a decemberi hangulat nyomott spleenjét festik utánzóhatlan bravurral. De mi a legszebb nyári éj szerelmi idyllje is a tél hideg bölcselme s a nyugvóra hajló évszak gondolatdús fensége mellett! Kopott színpadi dekorációk üres fogása, hiú ragyogvány mulandó játékszere.

Künn a fehér hómezőn, mely vakitón terül el a szemhatáron, milyen mély filozofia annak a sejtelmes átalakulásnak, mely a természet minden körét áthatja. Sivár, visszadobentott, mint a lét vigasztalansága, melyben ép oly csel-talanul folyik össze a jövő melankholikus képe; és mégis itt, mint ott, milyen szilaj gyönyör belelábolni a szürke végtelenségbe s nyomot taposni benne egy emberjártányi helyen s nyomot nyomba fűzve nézni, mint nő mögöttünk kigyózó vonallá a keskeny barázda. Egy hódító út ez — az ismeretlenségbe! A téli táj vad eredetiségében van valami, a mi még szűz az átlag-költők repertoire-jától, csak kiváló erős plasztikusok merészkedtek belenyulni misztikus világába. Erős szív és erős — eszmatalp: e kettő vívja meg a tél hideg nemtőjének lezárt ajkait s a kettő nem is olyan távoli rokon egymással.

Zizegő atomok szikrázva szisszennek a darabos léptek alatt, mintha millió eltaposott kis gnóm ölténé rád nyelvé. S a mint nő hátul a távol, akkép szalad a láthatár is mind messzebb-messzebb incselkedők aprázattal. Előbb még közelnek tetsző tárgyak aránytalanul távolodnak a havas táj e büvös camera optikájában s egyszerre körülvesz a halott természet végtelensége, melyből nincs többé vissza út. Micsoda szent megfélemedés akasztja fenn szívem dobbanását a magány e siket csendjében, melynek igézetkört vakmerőn lépte át lábam! Mintha egy láthatatlan szellemóriás ragadná meg vállaim s nesztelen szavakat suttogna hozzám, fülemben megcsendül a horácsi «favete lingvis» magasztos értelme. Vissza, vissza, vissza! Már késő. Egy benső hang biztatva ösztönöz: «Tovább, előre. Hisz már nincs messze a czél.» S ah hányszor egyetlen záloga a sikernek, hogy vissza többé már nem léphetünk.

Ime itt vagyok, a végtelenség foglya most. Szürke, nehéz hófellegek mind közelebb-közelebb szállanak a földhöz, hogy összelapítsák agyamat; metsző, hideg szél az ég négy tája felől itt ad találkát s egymást kergetik, az ijesztő némaságot a képzelet hangokkal népesíti be, melyek mintha a teremtés chaoticus zürjéből kiváló töredézett akkordok volnának. Az egyedüllet le-sujt és föleml, úr és rabszolga vagyok egyszerre a hó korlátlan birodalmában.

Könnnyű érteni a hósvátag-lakók autokracziáját. A politikai és szellemi-önkény rendszere az éjszak fagyos hőmezőinek ábrándja. Valami ba-

bonás uralma van a lélekre a beláthatatlan fehér rengetegeknél. Valami eltörpítő, de üdvözítő hit, mely a mindenség fehéren terített oltárához bilincseli a dacos elmét s az égből esett hó tisztja, szelid, nyugodt fatalizmusát önti a szívre. Úttalan vadon hólepett ingoványait járván, felmelengető érzés mégis megpillantani egy egy tiprott ösvényt, mely véletlenül kereszteli utainkat. Hogy itt előttem más is bolygott, s nem vagyok egész egyedül, a kinek lelke elé tükrött tartott a kihalt természet remitő fensége. Ha csak egy szegény pásztorfi lányom is, ki nyomorult haczukájában erre haladt el nagy didereget, egy delejes összekötöttes villama létesül pillanat alatt két lény közt, kik egymást soha sem látták s kéz kezet fog a láthatatlan úrben egy önkénytelen szövetség pecsété alatt. Mintha az eszme, a gondolat titokzatos vonzása gyakorolná tőren és időn túl szimpatikus erejét: a közös sors rokonsága egy véletlen találkozásból erőt merít a még előttünk álló útra.

A szilveszteri éj ünnepi csendjében is hallom az élet különböző útjait járók lépteinek keresztelését. Ez itt lopva, álnokul suhan, az biztos, bölcs léptekkel közelít; hallom a félve érkezők tipegeit, a végzetek súlyát megtörtén cipelők roskadó járását, s a hanyatthomlok sietők rohanását. De a szellemóra kísértetes kondulására mind összejönnek itt, a jövendő nagy keresztútján, hogy a hajnal derengése szétzörjén megint ingó árnyait a szélrózsa minden irányában, mint a hogy Ahasverus elátkozott aiakja minden száz évben megjelen az éjszak jégfokán, a sarki fény vörösöl világában. És bár a létezés körében nincs kezdet és nincs vég, nincs határmesgye, nincs mult és jövő más, mint az, mely minden pillanatban meghal és újra születik: azért nem árt olykor feltartóztatni pillanatra az idők mutatóját, hogy az év megújulásával együtt az ember saját erkölcsi megújulásában is hinni tanuljon.

A napoleoni háborúk legdicsebb napjaiban történt, hogy a talaverai csatában, a spanyol égalj forró hevében, a harc dühének tetőpontján a katonák egyszerre mindkét részen beszűntették a tüzelést, s eldobva fegyvereiket, a csatáren felakadó friss forrás hajhajhoz siettek, hogy abból üdítsek szomjukat, barát és ellenség egyaránt. Ilyen fellakadó forrás az élet harcmezőjén az, mely az ó-évet az újtól elválasztja; csak egy pillantásnyi lélekzetvétele a küzdő, a szenvedő, a diadalmas emberiségnek, de ez a pillanatot a lebecsült fegyverek pihenését jelentü.

V. S.

Roskovics Ignác rajza.

BOLDGÓ ÚJ ÉVET.

A SIOUX-INDIÁNOK LÁZADÁSA.

Amerika őslakói, kiknek életmódját Cooper regényei és ifjúsági iratai világszerte oly ismeretessé tették, évtizedek óta több-kevésbé meghódoltak az európai művelődés hatása előtt s a régi vérengző harcosok, különösen az amerikai Egyesült-államokban, ma már olyanforma szerepet töltenek be, mint nálunk a cigányok, kivéven, hogy ezeknek a zenére való természetes hajlama nincs meg bennök. Nagyobb részük letelepedett, vadászából, halászatból s a kiváncsi fehérek látogatásakor nyert ajándé-

«Sitting Bull» (az «Ülő bika») a sioux-indiánok főnöke.

Hunter Tamás, a Saline-völgyben lakó indiánok főnöke, családjával.

kökből, főképp pedig az Egyesült-államok kormánya által bőkezűen nyújtott adományokból él, gyermekeit iskolába járattja, s akad köztük néhány, ki mint kereskedő vagy iparos sokan jöllének örvend. De vannak még köztük olyan indiánok is, kik a fehér emberektől teljesen elkülönülve élnek s nagyobb része egyik helyről a másikra vándorolnak azon a határon belül, a melyet a kormány számukra kijelölt. Csekély kivétellel mind megannyi titkos ellen-sége a fehér embereknek, kik megfosztották atyáik földjétől, sőt megrottották vadászterületeiket is, kirtván különösen a bölényt, mely egykor millió számra tenyészett az Egyesült-államok területén, s

az indiánok fő élelmi szerét szolgáltatta. De ez a titkos gyűlölet a fehér emberek kétségbevonhatlan nagyobb erélyének kényszerű elismerése folytán ma már csak abban nyilatkozik, hogy a fehér embert megessalni s ott, a hol büntetlenül lehet, egyeseket meggyilkolni nem tartják nagy vétéségnek. Egészben véve azonban az indián alázatos és szelid, hiszen az Egyesült-államok kormánya által kiosztott élelmi-szerek nélkül talán megálni sem volna képes.

Néha-néha azonban mégis megtörténik, hogy a számítani nem tudó félvad törzsek a kétségbeeséstől hajtva vagy egyes igazságtalanságok által fel-

Sioux-indián, a mint egy bikát nyilával lelő.

«Sitting Bull» egyik felesége.

Sioux-indián, harczra készen.

Sioux-indián főnök.

«Sitting Bull». (Az «Ülő bika».)

A SIOUX-INDIÁNOK ÉJ SZAK-AMERIKÁBAN.

igatva nyílt lázadásban törnek ki az amerikai kormány ellen, miként ha őseik régi dicsegsége még újból feltámadhatna, harczias dalok éneklése, fegyver-zaj és népes tanácskozások elevenülnek meg ismét, az «Utolsó Mohikán» regényalakjai feltámadnak, de természetesen csak rövid időre, mert a fehérek fegyverei és katonai szervezete előtt tartós diadalra többé gondolni sem lehet. Egyedül a guerilla-harcz ereje s a vadonok megközelíthetlensége okozza, hogy az ily lázadásokat végleg leverni sokszor igen hosszú időbe kerül. Ily lázadás tört ki most a sioux-indiánoknál. Ez a törzs a legnépesebb az Egyesült-államok összes

műveléssel nagyon kevesen foglalkoznak, élelmi-szereik egy részét államsegélyként kapják. Ez a vad törzs már több ízben föllázadt a gyűlölt fehérek ellen. Minnesotában 1862-ben több letelepült fehér embert irtottak ki családostól; s ezért kényszerítették őket arra, hogy az akkor még néptelen Dacotahba költözzenek át. A messze nyugaton a vérengzések csaknem állandók voltak 1877-ig, s végre is nagy számú katonaságot kellett ellenük mozgósítani. De legnagyobb szabású lázadásuk 1875-ben és 1876-ban volt, midőn «Ülő Bika» — «Sitting Bull» — dicsővívő főnökük valóságos csatákat vívott a fehérekkel, s nem ritkán diadalmasan, mindaddig, míg az Egye-

sült-államok katonasága szét nem szórta csapatját s a vezér néhány hívével Kanada területére nem menekült.

Ezek a sioux-indiánok lázadtak föl most is. Nagyon rossz természetű volt ez időn a Egyesült-államok által meghatározott segély kiosztásával addig késétt a kormány, hogy itt-ott az éhínség kezdett uralkodni. Az általános elégtelenséget felhasználva a fehérek esküdt ellenségei, s maga az «Ülő Bika» ismét szerepelt. Jóságát szeltem, hogy elérkezett az idő, midőn a fehéreket, kik őseik birtokait elrabolták, egyesült erővel kiűzhetik s az indiánok ismét nagy urak lesznek, egyedüli korlátlan tulajdonosai a földnek. Pine-Ridge-nél állandó gyűléseket tartottak, s a «Megítélt föld» nevű, csaknem megközelíthetetlen sziklavidéken fegyveres csapatok gyűltek össze, melyek ki-ki-tertek sziklavaráikból. Az Egyesült-államok hatóságainak azonban különösen segélyek és ajándékok kiosztása által már sokakat sikerült békés uton megnyerni, de nagy részük a fegyveres harcra még erősen készült.

Az indiánok vezére, az «Ülő Bika», 1835-ben született, kezdetben vadász és harcos, később «varázsló» is volt, de tekintélyt főképp az által szerzte, hogy a fehéreket halálosan gyűlöli. Midőn, mint említők, Kanadába volt kénytelen menekülni, onnan többször tört be híveivel.

Néhány héttel ezelőtt a sioux-indiánok lázadása nevezetes fordulatot vett az által, hogy elvesztették a híres vezérüket, az «Ülő Bika»-t. Standing Rock közelében fogta el az amerikai rendőrség a híres lázadó főnököt, mivel azonban társai segítségére siettek, ez alkalommal valóságos kis csata fejlődött ki, melyben maga az «Ülő Bika» és fia, a «Fekete Madár», is elesetek, de másrészt a rendőrséget is teljesen felkoncolták volna, ha véletlenül lovas katonaság nem jó segítségükre. A hírhedt vezér eleste azonban nem szüntette meg a lázadást, mivel az indiánok «már vért szagoltak» s egy csoport fenyegető állást foglalt a csaknem megközelíthetetlen «Badland» hegy-ségeiben.

Egy másik indián vezér, kinek arcképét sz. intén bemutatjuk, Hunter Tamás, a Saline-völgyben lakó kis, alig 150 főre menő törzs feje, már félig művelt ember, habár az ő törzse is csaknem kizárólag vadászattal foglalkozik.

A lázadás jelenlegi székhelye a nagy sioux-indián «reservatio» (fentartott terület), melyben közel 8000 indián lakozik, főképp az ogallala törzsből. Valóságos fejük már harcképtelen 80 éves öreg, kinek gúnyneve «Öreg ember, ki a lovait félti». A lakosok itt még kevéssé hódolnak a művelt amerikai divatnak. Nagyobb része, férfiak és nők egyaránt, festi magát, különösen arczukra és homlokukra szeretnek sárga, féreg-alakú vonalakat rajzolni, s azonkívül őseik szokása szerint, ha csak tehetik, sastollakat hordanak díszítéssel s tetovirozzák magukat. A nők már eziféle öltözetben járnak, de a gyermekek bölcsebben hordás megmaradt őseikről.

Az indián telepben amerikai ember nem lakik, csak a délnyugati részen van a köztársaság «ügynök»-ének s rendőrségének székhelye Pine-Ridgeben, a hol misszió-telep, orvos, posta s egy pár — nők vezetése alatt álló — iskola is van. Az indián iskolában csinos egyenruhába öltöztetett, mintegy 200 indián fiú és leány tanul irmi-olvasni s egy kis iparfoglalkozást is. A misszió templomában sioux nyelven tartják az isteni tiszteletet. Fehér embereknek, sőt még squawoknak is (kik indián nőt vesznek el) csak különös engedéllyel lehet a reservatio területén megfordulni. Van különös indián rendőrségük is, melynek tagjai szürke egyenruhát, puskát, s revolvereket hordanak. A legtöbb indián csizmát még most sem visel, csak mocassin-bocskort s haját két hosszú fonatban ereszt le vállára. Csaknem mind lóháton s fegyveresen járnak, s habár kötelesek volna állandó lakásokat építeni, előszeretettel laknak kunyhóikban. Némely indiánoknak nagy gazdagság van nyájukban, de földműveléssel igen kevesen foglalkoznak s még a vagyonosok is igen könnyen tönkrementek, ha a pálinkához juthatnak.

NŐI MUNKA ÉS DIVAT.

UTCAI ÖLTÖZÉK.

A divat Bécsben és Budapesten.

Néhány napot töltve a Szent István torya környékén, természetesen első sorban a divatra terjesztettem ki figyelmemet. Minek akarnék jobbnak mutatkozni, mint a minő vagyok... csak nem lehetek kivétel nőtársaim között.

Először is konstatálnom kell, hogy valami rendkívüli meglepést, tünémszerűt nem találtam. Az utcán járva a mi budapesti ismerőseink hasonlóságaival találkoztam. Ugyanazok az alól szűk, újban bő öltözékek, azok a kerek bolero vagy apró capotte-kalapok, kik muffok, toll vagy prém boák mindenfelé.

A fényes kirakatok se mutattak újat. A Váci-utca, Andrásy-utj, Koronaherceg-utca, Gizella-tér, stb. előkelő üzleteiben mind az felfedezhető, a mi Bécsben is újdonságszámba megy.

A mi talán megkülönbözteti a bécsi divatcikket a budapestiétől, az a nagyobb és finomultabb — hogy ne mondjam raffinrozottabb — izlés és lelemény az alkalmazásban, elrendezésben, csoportosításban úgy a hölgyek, mint a kereskedők részéről.

A bécsi nő a legszurdábbnak látszó divatcikket is fel tudja használni szépsége emelésére, vagy szépsége hiányának palástolására és ritkán fordul elő az az eset a Grabenen vagy a Kärnthnerstrassen, hogy egy izléstelenül felcizált hölgyet utcai

sétáján végig csipős és gonosz pillantások, mosolyok és megjegyzések kísérnének.

De ott is akadnak neveléses figurák. Így volt alkalom a Kohlmarkton egy éltesebb, alacsony, kővér hölgyet látni, a ki különben gazdag öltözékének az által kívánt különösen divatos jellegét adni, hogy a köpenyének földig érő «à la juive» felső újait csipkeszerűen áttört sűjtáztatól készítetté, melyen a decemberi kegyetlen szél vígan fűtőrézertt keresztül. A divatnak ez a paródiája nagy mulatságára szolgált a jól vattázott köpenyű járókelőknek.

A mostani divat kitűnő paródiáját különben a wieden színházban Pálmai Ilka produkálja az «Ördög felesége» című nagy vonzerejű bohózatban. A harmadik felvonásban van ugyanis egy utcai szűly ruhája, mely minden részecskéjében szigoruan divatos és a mellett mégis szellemesen gunyolja a magas újjakat, az áttört kalapokat, az óriási csokrokat és az alsó szoknyákkal üzött túlságos fényűzést.

E tárgyál lévén, nem mulasztatom el megjegyezni, hogy Pálmai Ilka Bécsben is a közönség kedvence, hogy az utcán mindenfelé láthatók arcképei, hogy a színház az ő kedvéért estrólestro megtölti a közönség, és hogy mindenki dicséri izléses öltözékét, sikkes játékát és csinos hangját. Azt is tapasztaltam, hogy sok fölösleges túlzásról leszokott az alakítás előnyére.

Visszatérve tulajdonképeni tárgyamhoz, ismétlen hangsúlyoznom kell, hogy nekünk budapestieknek semmiképen sincs okunk restselkedni a bécsiek előtt, hogy mi divat dolgában se vagyunk hátramaradtok, hogy ennél fogva idehaza is kifogástalanul beszerezhetjük szükségleteinket, és ha valamit mégis akarunk a bécsi szomszédunktól tanulni, legyen az az izlés és csín, melylyel ott a hercegnőtől le a mosóleányig, a szobacizcuztól az ünneplő művészdig mindenki öltözik. Nem kell ahhoz drága, ragyogó kellék, a legegyszerűbb öltözék is megteszi kötelességét, ha jól megválasztottuk és a lomposágot kiutasítottuk ajtónkon.

Hogy a Bécsben látottakat mégis értékesítem kedves olvasóim javára, két csinos öltözéket mutatok be írásban és képpben.

Az első képen látható a «Toscane» igen kényelmes meleg serge ruha, rendesen vörös színű. A sima szoknya széles bársony pánntal van díszítve, melyet felül és alól fekete paszomány ékesít. A derék hátsó és oldalrésze szintén bársonyból van szabva paszomány díszszel. A felső rész a ruha kelméjéből össze van rándolva és újjak egészen serge-ből vannak, elől gombolva és paszomány kezeléssel.

A második kép estélyi ruhát ábrázol, a leghalványabb «eau de Nil» zöld surahból. A félészalagos szoknyát elől ezüst galandok ékítik; a két első hegyben összeér és mindkét oldalt fokozatosan emelkednek az oldalrészig. Az öv, mely a rándos derékát összefoglalja, szintén ebből az ezüst galandból készült

egy pár apró ezüst bojttal a közepén. Ez a dísz ismétlődik a V kivágású derék szélén és a vállakon végig, egészen le a mellig. A könyökig érő újjakon is izléseesen van az ezüst alkalmazva.

A szép öltözék méltó kiegészítő része a szép keztyű, az elegáns legyező. Az előbbi illetőleg nem sok a mondani való. Inkább gyakorlati szempontból említenő, hogy hosszú újj ruhához rövid keztyű és újatlan ruhához a sok gombos vagy gombtalan hosszú keztyű alkalmas.

A legyező-divat rendkívül sokfelé hajol. Kedveltek a struczollas legyezők, igen díszesek a valódi csipkelegyezők, különösen teknősbéka, gyöngyház vagy elefántcsontvázal. A selyem legyező, kivált ha művészkéz virágokat, tájképet, vagy madarakat festett rá, kedvelt pipertárgy és a «Szegény Jonathán»-ban megénekelt felegyező, melynek egyes ágaira emléksorokat írhatnak az ismerősök, még sokat mondó corpus-delictivé is válhat.

Legújabban azokat a legyezőket kapták fel, melyeket egy kiálló nagy mályva, pünkösdi róza vagy centifolia díszít, s melyek becsukva csinos bokréta-hoz hasonlítanak.

De bármilyen legyen is a legyező: vászon, selyem, csipke, — fa, gyöngyház, elefántcsont, vagy toll, — a célunk mind egyik megfelel: elrejtetni a pirulást vagy ásitást, s küldeni méla tekintetet vagy — szemvillámlást.

Iza.

ESTÉLYI RUHA.

HÁROM MÉRFÖLD EGY PERCZ ALATT A VILLAMOS VASUTON.

Mai napásig már nem tartják elegendőnek a szállítást eddigi gyorsaságát. Minden lassan megy, különösen pedig a levelek és csomagok. Erre nézve Amerika nevezhető a gyorsan haladás hazájának, mert ott alig mulik hét, mely ez irányban valami új találmányt fel ne mutatna. Legújabban valami Weems nevű amerikai mérnök egy önműködő (automatikus) villamos vasutat épített, melyen levelek és kisebb csomagok rendkívül gyorsasággal lesznek továbbíthatók.

A rendszert már egy év óta tanulmányozzák, és gyakorlatilag kezelik, sőt az Electric-Automatic Transit Company, mely a forgalom műszaki vezetését magára vállalta, az Egyesült-államokban és a világ minden nagyobb országában nem kevesebb mint 143 szabadalmat vett ki találmányainak biztosítására.

A szabadalmazott találmányok közé tartozik első sorban egy oly sín, mely a vonatok kisiklását lehetetlenné teszi bármily gyorsasággal és bármily távolságra haladjon is a vonat. A villamos áramlat úgy van vezetve, hogy a sínek átlépése veszélylyel nem jár. A vonat bármikor megál-

lítható, még ha a legnagyobb gyorsasággal haladna is, mely kilencszáz nagyobb a közönséges villamosvasutak gyorsvonalainál. A kocsik kerekei, tengelyei, sőt maguk a kocsik különös rendszer szerint épültek, sőt gondoskodva van, hogy ezen rendszer a személyforgalomra is alkalmaztassék, ha közönséges vasutak helyett villamos vasutak épülnek.

Az indító kocsik 5 méter 50 cm. magas, eleje hegyes és sulya lefelé tömörül, hogy haladás közben a légnyomás a kocsit a sínekhez szorítsa. A vasut mindenütt, a hol csak lehet, a föld színére épül, ha pedig a terep viszonyai azt nem engednék, vagy házak állnának útjában, ott földalatti tunnelek helyett a sínek magas állványokra rakatnak. A sínek egymástól való távolság: 609 m.m. az építési költségek pedig mérföldenként (1609 méter) 25 ezer frankra rúgnak.

Levelek szállítására szánt kocsik egymásba vannak tolvá, hogy a levegőnek egy sima szakadatlan felszint nyujtsanak. A leghatásos kocsik vége szintén hegyes, hogy a mozgó vonatot a levegő hátulról ne szoríthassa. Egy indító kocsik több vaggott is húzhat maga után. Valamennyi vonat arról az állomásról megállítható, gyorsaságuk fokozható vagy leállítható, honnan a villamos áramlat készül.

Különös gépek a központi állomáson a vonat hollétét pontosan jelezik, úgy hogy a kezelő hivatalnok azokat bármely pillanatban megállíthatja.

Ha bár eddigelé még nincsen elhatározva, mely távolságra építtessenek az egyes állomások, mégis feltételezhető, hogy ez 100 mérföldnél (160,900 méter) kevesebb nem lesz, mivel az áramlat az állomás mindkét oldalára ötven mérföldnyire könnyen vezethető.

A forgalomban szükséges villamos gőzgépek vagy pedig vízerő által megszerezhető. A társulat azon helyzetben van, hogy különös szerkezetű gépei által a villamert nagy távolságra vezetheti.

Eddigelé Laurel-ben, Amerikában, a Weems-féle rendszerrel fényesen sikerült kísérletek történtek. Így például egy két mérföldnyi hosszú körvonalú vasuton tették kísérleteket, melyen a többek közt számos kanyarulat és 29-fele emelkedés fordult elő. A kanyarulatoknál az emelkedéseknél a gyorsaság két mérföldre (3218 méter), a vízszintes vonalon pedig három mérföldre (4827 m.) rugott egy perc alatt. Az utóbbi gyorsaság óránként 180 mérföldet (289,620 métert) tesz ki, vagyis nyolcszor vagy kilencszázszor többet, mint a legjobb mostani villamos vasutak.

Ezen új találmány helyes kiaknázása kisebb csomagok továbbításánál ugyanazt a gyors szolgáltatást fogja teljesíteni, mint szóbeli közleményeknél a telefon.

MAGYAR TÖRTÉNETI ÉLETRAJZOK.

A történelmi társulatnak a tud. akadémia történelmi bizottsága támogatása mellett megjelenő «Magyar Történelmi Életrajzok» című nagybecsű vállalatából most hagyta el a sajtót ismét egy új füzet, mely az 1889—90-ik folyamot fejezi be. Ebben a füzetben végződik Fraknoi Vilmos műve: «Mátyás király, 1440—1490».

A nagy király halálának négy százados emléket állít meg e monografiával a történelmi társulat.

Terjedelmesebb, mint a vállalat más életrajzai, egész nagy kötet, de eléggé indokolja e nagyobb terjedelmet a mű jelentősége. Fraknoi az olaszországi levéltárak régen kutat és pedig nevezetes eredménnyel. Hazánk szoros összeköttetésben állt Itáliával; először is Rómával, mely folisimerte, hogy a kereszténység mily nagy tényezőjévé lett Magyarország; aztán a kisebb olasz udvarokkal, melyekhez házassági, rokonsági vagy pedig politikai érdekek csatolták. Az olasz levéltárak fölötté fontosak Magyarország történetére, s ezek kikutatásában Fraknoi nemcsak szorgalmas munkát teljesített, hanem az eredményt is nagy kedvvel és historiai erővel dolgozta föl. Mátyás királyról is nevezetes adatok birtokába jutott. De nemcsak itt kutatna a nagy király történeti nyomait, kinek hatalmas egyénisége, méretes politikai saját korának oly határozott kinyomatot adott, kivált Ausztriában. A nagy anyag, mely így Mátyás élete megírójának kezébe jutott, Fraknónál szerencsésen érvé-

nyesült, ki új adatokkal és széles látkörben mutathatja föl Mátyást, mind jellemében, mind pedig politikájában, melylyel meg akarta szerelni magának a német császárságot, a római királyságot, hogy mint igazi nagyhatalmasság állhasson kelet és nyugat közé, s feltartsa a hódító áramlatot, mely a félhold alatt fenyegette a civilizált világot. Fraknoi műve Magyarország fényes korszakának történetét, nemzeti nagy királyának eddig legrészletesebb, legizlább életrajzát tartalmának becsehez, előadásának kiválósságához, a historiai kritika nyugodtságához adja még a történelmi társulat vállalata a díszes külsőt, a történelmi illusztrációk egész tárházát, felkutatván, összegyűjtve, a mi a Mátyásra és korára, valamint e kor nevezetes szereplőire vonatkozik, hogy együtt legyenek, s együtt is van, sok oly részlettel, műemlékkel, melyek addig elfelejtettek vagy teljesen ismeretlenek valának. Az illusztrációk sokasága, művészi kivitele, ritka díszmunkává emelik e kötetet, melyben a hazafias érület, a tudományos kutatás oly sokat talál.

A nagyérdemű vállalat e jeles munkával — melyet minden magyar embernek ismerni illő volna — ismét új bizonyosságát adta szükséges voltának. Föl is hívjuk rá a közönség figyelmét, mind azokkal a mutatónyokkal, melyeket szövegben és képekben mai számunk bemutat, mind pedig az elismerés meleg hangoztatásával, mely e vállalatot kezdete óta megillette.

A «Történelmi Életrajzok» feladata lépést tartani azokkal a nagy kutatásokkal, melyek hazai történetünknek homályos pontjait földérették, vitás kérdéseit a megoldáshoz vezették s nagy részét új világításban tüntették fel. Feldolgozott s mindenki által élvezhető formában eszközi azt. S minthogy minden időnek megvolt a maga művészete, azon van, hogy ezen korok művészi alkotásaival is megismertesse közönségét. Az általános elismerés, melyet eddigi folyamával aratott, arra vall, hogy jó uton haladt; s azon igyekezetét, hogy kiállítás tekintetében is lépést tartson a külföld hasonló vállalataival, siker korozta.

Jövő évi folyamában három egymást követő század változatos eseményeit fogja három életrajz keretében bemutatni: Kovacsóczy trágédiája a XVI. század végén, II. Rákóczy György emberfeletti küzdelme a XVII-ik derekán s Maria Terézianak mélyreható reformjai a XVIII-ikban képezik e bemutatás tárgyait.

Ez életrajzok, — melyek így következnek egymásután: Kovacsóczy Farkas Szédeczy Lajostól, Mária Terézia Marczali Henrikől és II. Rákóczy György Szilágyi Sándortól — öt füzetben fognak kiadatni, melyek két havi időközben jelennek meg. A magyar történelmi társulat tagjai 5 frt előfizetési ár mellett szereshetik meg ez évfolyamot, mely összege a Franklin-társulathoz küldendő (Egyetem-utca 4. sz.), mely az egyes füzetek szétküldését elvállalta. A nagy közönség ez évfolyamot 8 frt előfizetési ár mellett szeresheti meg Ráth Mr könyvkereskedése útján, mint a ki az 1891-iki folyamnak is főbizományosa. A 8 frt előfizetési ár hozzá küldendő (Gizella-tér), akár két 4 frtos részletben is.

A képekről, melyeket a «M. történelmi életrajzok» legújabb füzetéből mai számunkban bemutatunk, előbbi közleményünk után csak kevés mondani valók van. Mátyás király domborművű arcképe már többször be volt mutatva lapunkban, s a «M. történelmi életrajzok» füzetében is, de az a kép, melyet ma közlünk, sokkal hívebb és tökéletesebb másolat minden eddiginél. Mátyás király egykorú szobrátt tünteti föl az a rajz, mely a Bautzen (Budissin) városában (ma a szász királysághoz, egykor a cseh koronához tartozó lausitzi tartomány területén) levő emlékműről vétetett; ez emléket, mely a Mátyás által 1483-ban újra épített orenburgi vár tornyán van, a szász kormány közelebb állította helyre. A bécsi Szent-István templom belseje és Német-Ujhely vára Mátyás király életéből, kivált élete utolsó korszakából, emlékeztetnek hazánk. A brüszszi Corvin-kodexről mai lapunk 851. lapján van említés. Végre a vajda-hunyadi vár lovagtermének rajza legújabb fénykép után készült, melyet dr. Czobor Béla ép akkor vett föl, mikor a történetír Fraknoi egy asztalnál ott dolgozott, a mint ez a rajzon látható.

A szerző Fraknoi Vilmos és a szerkesztő Szilágyi Sándor szives fölhatalmazása folytán a

